№. 141. ВТОРНИКЪ 10 Декабря. 10 Grudnia. WTOREK №. 141.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ KURYER WILEŃSKI

ВЫХОДИТЪ
по Вторникамъ, Четвергамъ и Субботамъ.

Przedpłata: Roczna:
W Wilnie. rs 10
Z przesyłką — 12
Półroczna:
W Wilnie . — 5
Z przesyłką. — 6

Kwartalna:
W Wilnie . — 3
Z przesyłką. — 3 k. 50
Miesięczna . — 1
Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się k. sr. 17.

WYCHODZI
we Wtorki, Czwartki i Soboty.

Rok 1863.

СОДЕРЖАНІЕ.

Часть Оффиціальная

С.-Петербургъ, 7 декабря.

ВЫСОЧАЙШАЯ ГРАМОТА.

Нашему генералъ-маіору, числящемуся по армейской пѣхотѣ, состоящему при министерствѣ внутреннихъ дѣлъ, Александру Чевати.

Въ воздаяніе отлично-усердной и ревностной службы вашей, начальствомъ засвидѣтельствованной, Всемилостивѣйше пожаловали Мы васъ кавалеромъ Императорскаго и Царскаго ордена Нашего св. Станислава 1 й степени, знаки коего, при семъ препровождаемые, повелѣваемъ возложить на себя и носить по установленію.

Пребываемъ къ вамъ Императорскою и Царскою милостію Нашею благосклонны.

Царское-Село, 15-го ноября 1863 года.

На подлинномъ Собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

„АЛЕКСАНДРЪ.“

(Б, Вѣд. N. 426.)

---

26 го сего ноября, на станціи царскосельской желѣзной дороги, торговцами семеновскаго плаца, въ изъявленіе искренней признательности и любви ихъ къ Августѣйшему Дому, при встрѣчѣ ГОСУДАРЫНИ ИМПЕРАТРИЦЫ, изъ путешествія въ С. Петербургъ, была поднесена Августѣйшей Монархинѣ хлѣбъ-соль, въ присутствіи ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА, Наслѣдника Цесаревича и Августѣйшихъ Особъ, причемъ была произнесена старостою рынка, купцомъ Алимпіемъ Алексѣевымъ Сѣровымъ, нижеслѣдующая рѣчь:

„ВАШЕ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО,
„Всемилостивѣйшая ГОСУДАРЫНЯ, Благодѣтельница и Мать наша!

„Чувствуя истинную радость при благополучномъ возвращеніи Твоемъ изъ путешествія въ столицу, мы, торговцы семеновскаго плаца, всегда признательные за великія милости, оказанныя намъ, погорѣльцамъ, Вашимъ ИМПЕРАТОРСКИМЪ ВЕЛИЧЕСТВОМЪ и всѣмъ Августѣйшимъ Семействомъ, встрѣчаемъ Тебя, единственную мать и благодѣтельницу нашу, по русски, хлѣбомъ-солью, и вмѣстѣ съ тѣмъ всеподданнѣйше просимъ Высочайшаго разрѣшенія, въ изъявленіе признательности къ храбрымъ сосѣдямъ нашимъ и для усугубленія нашей радости, дозволить принять отъ васъ, бѣдняковъ, безплатно пользующихся семеновскимъ плацемъ, нижнимъ чинамъ л.-гв. семеновскаго и гатчинскаго полковъ, раненымъ въ дѣлахъ съ польскими мятежниками, сто-пятьдесятъ рублей серебромъ. Всемилостивѣйшая ГОСУДАРЫНЯ, мы свято чувствуемъ нашу священную обязанность облегчить раны храбрыхъ защитниковъ нашихъ, ибо и самарянинъ уврачевалъ раны разслабленнаго; но, при всемъ искреннемъ желаніи, недостаетъ средствъ отблагодарить ихъ.

Вашего ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА вѣрноподданные, торговцы семеновскаго плаца.“

На что ЕЯ ВЕЛИЧЕСТВО ГОСУДАРЫНЯ ИМПЕРАТРИЦА Всемилостивѣйше изъявила свое удовольствіе въ слѣдующихъ словахъ:

„Очень васъ благодарю и желаю вамъ счастливо торговать.“

ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО изъявилъ Всемилостивѣйшее свое удовольствіе въ слѣдующихъ словахъ:

„Благодарю васъ.“ (Б. Вѣд. N. 426)

О женахъ нижнихъ чиновъ, числящихся безвѣстно-отсутствующими. До настоящаго времени производится между воинскими и гражданскими начальствами обширная переписка о нижнихъ чинахъ, которые числятся поступившими въ госпитали и больницы, какъ въ минувшую войну до 1-го января 1856 года, такъ послѣ того до возвращенія войскъ на постоянныя квартиры, равно о ратникахъ бывшаго подвижнаго ополченія, числящихся безвѣстно-отсутствующими.

Сверхъ того, воинскія и гражданскія начальства обременены перепискою о розысканіи тѣхъ нижнихъ чиновъ, которые весьма долгое время послѣ вступленія въ службу отъ 20 до 30 и болѣе лѣтъ, не даютъ о себѣ никакого извѣстія остающимся послѣ нихъ женамъ.

Для окончательнаго розысканія вышеупомянутыхъ людей, числящихся поступившими въ госпитали, были вытребованы инспекторскимъ департаментомъ военнаго министерства, отъ полковъ и другихъ отдѣльныхъ частей, особые именные списки, отдѣльно по каждой губерніи, по каждому городу и уѣзду, и разосланы въ 1861 году по губерніямъ имперіи и царства польскаго для надлежащихъ справокъ.

Нынѣ, военный совѣтъ, согласно съ представленіемъ инспекторскаго департамента, принявъ во вниманіе заключеніе святѣйшаго сунода, положилъ:

А.

Относительно нижнихъ чиновъ, которые считаются поступившими въ госпитали и больницы: въ войну 1853—1856 годовъ сдѣлать слѣдующія распоряженія:

1) Полученные уже изъ губерній въ инспекторскомъ департаментѣ списки, какъ тѣ, по коимъ открыты гдѣлибо безвѣстно-отсутствующіе, такъ и тѣ, по коимъ не открыто ихъ слѣдовъ, немедленно разослать въ *подлинникѣ* въ полки и команды, отъ коихъ списки доставлены, вмѣстѣ съ тѣми списками о безвѣстно-отсутствующихъ, коихъ невозможно было розыскивать, по неимѣнію въ войскахъ никакихъ письменныхъ свѣдѣній, изъ какихъ мѣстъ люди тѣ уроженцы.

2) По полученіи войсками списковъ упомянутыхъ въ предыдущемъ пунктѣ, тотчасъ исключить по счетамъ поименованныхъ въ тѣхъ спискахъ безвѣстно-отсутствующихъ нижнихъ чиновъ, числящихся нынѣ подъ графами мѣсячныхъ рапортовъ, и всякую объ нихъ переписку прекратить.

3) Вмѣнить въ обязанность командирамъ полковъ, батарей и прочихъ отдѣльныхъ частей, въ отношеніи тѣхъ, исключаемыхъ безвѣстно-отсутствующихъ нижнихъ чиновъ, у которыхъ показаны по спискамъ жены, изготовить имъ вдовьи виды, по прилагаемой при семъ формѣ и безъ всякаго замедленія выслать эти документы солдаткамъ, чрезъ городскія и уѣздныя полиціи, по мѣсту жительства каждой вдовы, поясненному въ спискахъ.

4) Вмѣстѣ съ вдовьими видами, выслать солдаткамъ и деньги, принадлежащія мужьямъ ихъ, хранящіяся до сего времени въ полкахъ и командахъ.

5) Деньги, хранящіяся въ войскахъ тѣхъ изъ безвѣстно-отсутствующихъ, пребываніе которыхъ по отмѣткамъ въ спискахъ открыто, немедленно отправить изъ полковъ и командъ для выдачи по принадлежности въ тѣ мѣста, гдѣ нахожденіе людей показано по спискамъ, а въ случаѣ смерти ихъ отправить туда, гдѣ показаны оставшіяся послѣ нихъ жены, или дѣти.

6) Деньги тѣхъ безвѣстно-отсутствующихъ, которыхъ слѣдовъ хотя и не открыто, но послѣ которыхъ показаны по отмѣткамъ полиціи дѣти, также отправить изъ полковъ и командъ для выдачи по принадлежности, туда, гдѣ показаны на жительствѣ по отмѣткамъ въ спискахъ солдатскія дѣти.

7) Деньги, хранящіяся при полкахъ и командахъ: а) отъ тѣхъ изъ безвѣстно-отсутствующихъ, слѣды которыхъ не открыты и притомъ не показано у нихъ по спискамъ ни женъ, ни дѣтей; б) отъ тѣхъ, о коихъ нѣтъ въ полкахъ и командахъ никакихъ письменныхъ свѣдѣній, откуда они уроженцы, и которые по этой причинѣ не могли быть розыскиваемы,—отправить въ уѣздныя казначейства, по мѣстамъ квартированія полковъ и командъ, а по царству польскому и по Финляндіи въ ближайшія казначейства имперіи, для причисленія къ инвалидному капиталу.

8) Для надлежащаго контроля, за правильною передачею этихъ солдатскихъ денегъ изъ войскъ въ уѣздныя казначейства, обязать командировъ полковъ, батарей и другихъ отдѣльныхъ частей, по отправленіи въ казначейства сихъ денегъ, представить въ инспекторскій департаментъ перечневыя вѣдомости, съ обозначеніемъ въ нихъ: въ какія именно казначейства, отъ сколькихъ нижнихъ чиновъ и какая имянно будетъ передана сумма.

9) Все вышеизложенное наблюдать впослѣдствіи и по тѣмъ спискамъ, которые будутъ получены въ инспекторскомъ департаментѣ,—и

10) Всѣ эти правила распространить и на безвѣстно-отсутствующихъ ратниковъ.

Б.

Относительно нижнихъ чиновъ, которые не даютъ о себѣ извѣстія остающимся послѣ нихъ женамъ отъ 20 до 30 и болѣе лѣтъ послѣ вступленія въ службу, принять слѣдующія мѣры:

1) Всѣхъ тѣхъ изъ нихъ, которые поступили въ службу съ 1816 по 1840 годъ включительно и не даютъ извѣстія родственникамъ, что они живы, не розыскивать циркулярами по военному вѣдомству, а считать безвѣстно-отсутствующими,

и 2) Женамъ этихъ лицъ, остающимся въ живыхъ, предоставить права солдатскихъ вдовъ, съ выдачею имъ вдовьихъ видовъ отъ командировъ мѣстныхъ батальоновъ внутренней стражи, на основаніи только справокъ съ казенными палатами.

Форма.

ВДОВІЙ ВИДЪ.

Данъ отъ такого-то пѣхотнаго или кавалерійскаго полка, или другой отдѣльной части, женѣ служившаго въ семъ полку рядовымъ, унтеръ-офицеромъ, ратникомъ, или другимъ какимъ званіемъ, Петра такого-то, Василисѣ Сидоровой такой-то, въ томъ, что такъ какъ означенный мужъ ея, такой-то, считается послѣ минувшей войны 1853—1856 годовъ въ безвѣстномъ отсутствіи, то оставшейся послѣ него женѣ Василисѣ Сидоровой такой-то, на основаніи Высочайшаго повелѣнія, послѣдовавшаго въ 10-й день ноября мѣсяца 1863 года, согласно съ заключеніемъ святѣйшаго правительствующаго сунода, предоставлено право солдатской вдовы, по которому она можетъ вступить въ новый законный бракъ, безъ всякаго особаго для сего разрѣшенія, по предъявленіи настоящаго вдовьяго вида. 186 года мѣсяца дня, городъ такой-то.

(Подпись командира полка или отдѣльной части).

(Казенная печать полка или команды).

(Скрѣпа адъютанта).

(Сѣв. Поч. Н. 266).

TREŚĆ

Część Urzędowa.

St.-Petersburg 7 grudnia.

NAJWYŻSZY DYPLOMAT.

Naszemu Jenerał-majorowi, liczącemu się w piechocie armji, zostającemu przy ministerjum spraw wewnętrznych, Aleksandrowi Czewati.

Wynagradzając szczególnie gorliwą i pilną służbę waszą poświadczoną przez zwierzchność, Najmiłościwiéj mianowaliśmy was kawalerem Cesarskiego i Królewskiego orderu Naszego ś. Stanisława 1-go stopnia, którego godła przesyłając przy niniejszém, rozkazujemy włożyć na się i nosić podług przepisów,

Zostajemy ku wam Cesarską i Królewską łaską Naszą przychylnymi.

Carskie sioło 15 listopada 1863 roku.

Na oryginale Włsną JEGO CESARSKIEJ MOŚCI ręką podpisano: „ALEKSANDER“

(W. giełd.)

— 26 listopada na stacji carsko-sielskiéj kolei żelaznéj handlarze siemionowskiego placu, w dowód szczeréj przychylności i miłości swéj ku Najjaśniejszemu Domowi, przy spotkaniu CESARZOWEJ JEJ MOŚCI z podróży do Petersburga, podali Najjaśniejszéj Pani chleb i sól w obecności NAJJAŚNIEJSZEGO CESARZA, Następcy Cesarzewicza i Najjaśniejszych Osób, przyczém starosta rynku [illegible] Alimpjusz syn Aleksego Sierow miał następną przemowę:

„WASZA CESARSKA MOŚĆ Najmiłościwsza Cesarzowo, Dobrodziejko i Matko nasza!

„Czując głęboką radość z pomyślnego powrotu Twojego z podróży do stolicy, my handlarze siemionowskiego placu, zawsze przychylni za wielkie łaski okazane nam pogorzelcom, przez WASZĄ CESARSKĄ MOŚĆ i całą Najjaśniejszą Rodzinę, spotykamy Ciebie jedyną Matkę i Dobrodziejkę naszą, po rusku z chlebem i solą, i zarazem najpoddaniéj upraszamy Najwyższego zezwolenia, w dowód wdzięczności ku walecznym sąsiadom naszym oraz dla zwiększenia naszéj radości, dozwolić przyjąć od nas, biednych, którzy bezpłatnie korzystamy z siemionowskiego placu, dla żołnierzy l. gw. siemienowskiego i gatczyńskiego pułków, ranionych w potyczkach z polskimi powstańcami, sto pięćdziesiąt rubli srebrem. NAJMIŁOŚCIWSZA CESARZOWO, my święcie czujemy nasz święty obowiązek ulżyć rany walecznych obrońców naszych, gdyż i samarytanin wyleczył rany chorego; lecz przy całém szczerém życzeniu, niestaje środków dla podziękowania im.

WASZEJ CESARSKIEJ MOŚCI wiernopoddani, handlarze siemioniowskiego placu.“

Na co NAJJAŚNIEJSZA CESARZOWA JEJ MOŚĆ Najmiłościwiéj wypowiedziała swe zadowolenie w następnych słowach: „Bardzo wam dziękuję i życzę wam szczęśliwie handlować.“ JEGO CESARSKA MOŚĆ wyraził Najmiłościwsze swe zadowolenie w następnych słowach: „Dziękuję wam“. (W. Giełd,)

— Rozkaz Najwyższy. O żonach żołnierzy niewiadomego miejsca pobytu. Aż do obecnego czasu prowadzi się między wojennemi i cywilnemi władzami obszerna korrespondencja o żołnierzach, którzy liczą się jakoby zostającymi w szpitalach i łazaretach, tak podczas minionéj wojny do 1 listopada 1856 r. jak też potém do powrótu wojsk na stałe kwatery, tudzież o milicjantach byłéj ruchoméj milicji liczących się w niewiadomém miejscu zamieszkania.

Prócz tego wojskowe i cywilne władze obarczone są korrespondencją o odszukaniu tych żołnierzy, którzy bardzo długi czas po wstąpieniu do służby od 20 i 30 z górą lat nie dają o sobie żadnéj wiadomości pozostałym po nich żonom.

Celem ostatecznego odszukania rzeczonych ludzi liczących się w szpitalach, inspektorski departament wojennego ministerjum wypotrzebował od pułków i innych oddzielnych części osóbne listy imienne, oddzielnie dla każdéj gubernji, każdego miasta i powiatu, i rozesłał do gubernij Cesarstwa i Królestwa Polskiego dla należytych przeświadczeń.

Obecnie rada wojenna zgodnie z przedstawieniem departamentu inspektorskiego, stosownie do decyzji najświątobliwszego synodu postanowiła:

A.

Względem żołnierzy, którzy liczą się w szpitalach i łazaretach w czasie wojny 1853—1856 lat uczynić następujące rozporządzenia:

Otrzymane już z gubernij w inspektorskim departamencie listy, tak te, podług których wykryto gdziekolwiek niewiadomo gdzie absentujących się, jako też i te, podług których nieznaleziono żadnych śladów, niezwłócznie odesłać autentycznie do półków i komend, z których listy te zostały przysłane, razem z temi listami nieobecnych, których niemożna było odszukać, z powodu nieznajdowania się w wojskach żadnych piśmiennych wiadomości, z jakich miejsc ludzie ci pochodzili.

2) Po otrzymaniu w wojskach list wymienionych w poprzedzającym punkcie, natychmiast wykreślić z rachunków poszczególnionych w nich nieobecnych niewiadomych żołnierzy, liczących się obecnie w rubrykach miesięcznych raportów i wszelkiéj o nich korrespondencji zaniechać.

3) Zobowiązać dowodzących półkami, baterjami i innemi oddzielnemi częściami, względem tych mających się wykreślić nieobecnych niewiadomo gdzie żołnierzy, u których w listach zapisane są żony, sporządzić dla nich wdowie świadectwa, podług dodanéj przy niniejszém formy, i natychmiast wysłać te dokumenta sołdatkom przez miejskie i powiatowe policje według miejsca pobytu każdéj wdowy, wyszczególnionego w listach.

4) Razem ze świadectwami wdowiemi, wysłać sołdatkom i pieniądze, należące do ich mężów, które leżały dotychczas w półkach i komendach.

5) Pieniądze znajdujące się w wojskach tych nieobecnych, których pobyt wedle notatek w listach został odkryty, niezwłócznie odsyłać z półków i komend dla wydania komu należy w tych miejscach, gdzie pobyt tych ludzi w liście jest wskazany, a w razie ich śmierci odesłać tam, gdzie pokazane są ich żony pozostałe i dzieci.

6) Pieniądze tych nieobecnych, których chociaż śladów nie odkryto, a tylko z list wiadomo według notat policji, że po nich zostały dzieci, również wysłać z półków i komend dla oddania komu należy, tam gdzie mają wskazany podług notat w listach pobyt dzieci żołnierskie.

7) Pieniądze zostające przy półkach i komendach: a) od tych z nieobecnych, których śladów nieodkryto i przy tém nie zapisano w listach ani ich żon ani dzieci; b) od tych, o których niemasz w półkach i komendach żadnych piśmiennych wiadomości, skąd oni pochodzą i którzy z tego powodu niemogli być odszukani,—odesłać do kass powiatowych, według kwaterunku półków i komend a dla Królestwa Polskiego i Finlandji, do najbliższych kass Cesarstwa dla przyłączenia do kapitału inwalidów.

8) Dla należytéj kontroli oraz celem należytéj przesyłki tych pieniędzy żołnierskich z wojsk do kass powiatowych, zobowiązać dowódców półków, baterji i innych oddzielnych części, po odesłaniu do kass tych pieniędzy przedstawić do departamentu szczegółowe wiadomości z wyszczególnieniem w nich, do jakich mianowicie kass, od ilu żołnierzy i jaka mianowicie będzie przesłana summa.

9) Wszystko powyżéj powiedziane zachowywać nadal tak co do tych list, które będą otrzymane w inspektorskim departamencie—jako też

10) Wszystkie te przepisy rozciągnąć i na nieobecnych milicjantów, których pobyt niewiadomy.

B.

Względem żołnierzy, którzy nie dają o sobie wiedzieć pozostałym po nich żonom od 20 do 30 i więcéj lat po wstąpieniu do służby, przedsięwziąć następne środki:

1) Wszystkich tych, którzy wstąpili do służby od 1816 do 1840 roku włącznie i niedają o sobie wiedzieć krewnym czy są przy życiu, nie odszukiwać za pomocą okolników do władz wojskowych, a uważać za nieobecnych niewiadomego pobytu.

2) Żonom tych osob pozostałym przy życiu, nadać prawa żołnierskich wdów i opatrzyć je świadectwami wdowiemi od dowódców miejscowych bataljonów straży wewnętrznéj, na mocy tylko sprawdzenia w izbach skarbowych.

Forma.

ŚWIADECTWO WDOWIE.

Dano od takiego a takiego półku piechoty lub jazdy czyli też innéj oddzielnéj części, żonie byłego w tym półku szeregowca, podoficera, milicjanta lub innego jakiego stopnia Piotra N. Wasyline Sidorowéj N, w tém, iż ponieważ rzeczony jéj mąż N. liczy się po byłéj wojnie 1853 — 1856 lat w nieobecności niewiadoméj, przeto pozostałéj po nim żonie Wassyline Sidorowéj N, na mocy Najwyższego rozkazu z 10 listopada 1863 roku, zgodnie z decyzją najświątobliwszego rządzącego synodu, nadaje się prawo żołnierskiéj wdowy, skutkiem którego ona może zawrzeć nowy prawny związek małżeński, bez dalszego na to osóbnego pozwolenia, po okazaniu niniejszego świadectwa wdowiego, 186 roku miesiąca, dnia, miasto N.

(podpis dowodzącego półku lub oddzielnéj części)

(Pieczęć rządowa pułku lub komendy)

(Podpis adjutanta)

Объ освобожденіи судебныхъ слѣдователей отъ веденія общей дневной записки. Государственный совѣтъ, въ департаментѣ законовъ и въ общемъ собраніи, разсмотрѣвъ представленіе управляющаго министерствомъ юстиціи, объ освобожденіи судебныхъ слѣдователей отъ веденія общей дневной записки, согласно съ заключеніемъ его, управляющаго министерствомъ, раздѣляемымъ министромъ внутреннихъ дѣлъ и главноуправляющимъ II отдѣленіемъ Собственной **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА** канцеляріи, мнѣніемъ положилъ: статью 22-ю наказа судебнымъ слѣдователямъ (приложеніе къ IV прод. Н. 2 къ XV тому св. зак. изд. 1857 г.) съ слѣдующимъ къ оной приложеніемъ, отмѣнить, и затѣмъ изъ ст. 17-й означеннаго наказа исключить слова: „О всѣхъ прочихъ дѣйствіяхъ, относящихся къ слѣдствію, слѣдователь записываетъ въ общую дневную записку, означая въ оной, по какимъ именно дѣйствіямъ составлены особые протоколы и постановленія.“ **ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО** воспослѣдовавшее мнѣніе въ общемъ собраніи государственнаго совѣта Высочайше утвердить соизволилъ и повелѣлъ исполнить, 11 ноября 1363 г. (Сѣв. Поч. Н. 566).

— Циркуляръ г. товарища министра финансовъ казеннымъ палатамъ, отъ 28-го ноября 1863 г. за N. 2,806, о производствѣ квартирныхъ денегъ семействамъ воинскихъ чиновъ варшавскаго и виленскаго военныхъ округовъ.

Высочайше утвержденнымъ, 26-го прошлаго марта, мнѣніемъ государственнаго совѣта, разрѣшено производить квартирныя деньги изъ государственнаго земскаго сбора семействамъ воинскихъ чиновъ, принадлежащихъ къ составу войскъ варшавскаво и виленскихъ военныхъ округовъ, выѣхавшимъ, по случаю военныхъ обстоятельствъ, изъ районовъ помянутыхъ округовъ на временное жительство въ другія губерніи.

Между тѣмъ, нѣкоторыя казенныя палаты, какъ видно изъ донесеній оныхъ, производятъ квартирное довольствіе изъ государственнаго земскаго сбора и такимъ семействамъ воинскихъ чиновъ, которыя въ варшавскомъ и виленскомъ военныхъ округахъ вовсе не были, а по выступленія туда войскъ оставались на прежнихъ мѣстахъ своего жительства, тогда какъ подобныя семейства должны довольствоваться квартирами на основаніи 259 ст. уст. о зем. пов., и затѣмъ сила вышеупомянутаго Высочайшаго повелѣнія на таковыя семейства ни въ какомъ случаѣ не распространяется.

Вслѣдствіе сего, считаю нужнымъ подтвердить казеннымъ палатамъ, чтобы онѣ выдачу квартирныхъ денегъ изъ государственнаго земскаго сбора, на точномъ основаніи Высочайшаго повелѣнія 26 марта 1863 года, производили, по надлежащемъ удостовѣреніи, не иначе, какъ только тѣмъ семействамъ воинскихъ чиновъ, которыя прибыли на временное жительство изъ районовъ варшавскаго или виленскаго военныхъ округовъ по случаю военныхъ обстоятельствъ, отнюдь не распространяя этого правила на такія семейства, которыя въ районѣ помянутыхъ округовъ вовсе не были, а оставались, по выступленіи туда войскъ, на прежнихъ мѣстахъ, или же прибыли изъ другихъ мѣстъ, не принадлежащихъ къ означеннымъ районамъ. На этомъ основаніи, обязываются казенныя палаты: всѣ произведенные ими отпуски квартирныхъ денегъ семействамъ воинскихъ чиновъ повѣрить, и если окажется передача, то о возвратѣ ненадлежаще отпущенныхъ денегъ, по принадлежности, въ земскіе сборы сдѣлать немедленно надлежащее распоряженіе и о послѣдующемъ донести, подробно объяснивъ, съ кого именно, за какое время и сколько причитается къ возврату. (Б. Вѣд. N. 419)

— Главнымъ начальникомъ края утверждены: Могилевскимъ губернскимъ предводителемъ дворянства—Гомельскій уѣздный предводитель дворянства, дѣйствительный статскій совѣтникъ **КРУЩЕВСКІЙ**; уѣздными предводителями дворянства: Быховскимъ — инженеръ капитанъ **ЛОРЕНЦЕВИЧЪ**, Оршанскимъ—коллежскій секретарь **ГУРКО**, Рогачевскимъ — отставной штабъ-ротмистръ Василій **ІОЛШИНЪ**; а губернскій предводитель дворянства, камергеръ Двора **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА**, надворный совѣтникъ, князь Стефанъ **ЛЮБОМИРСКІЙ** и Быховскій уѣздный предводитель, отставной маіоръ **ПОТОПОВИЧЪ**—уволены отъ этихъ должностей, по прошеніямъ.

(Мог. Губ. Вѣд. N. 87)

Изъ журнала военныхъ дѣйствій за послѣднее время (Окончаніе *.)

Въ Люблинской губерніи. Послѣ разбитія подъ м. Савиномъ шаекъ Крысинскаго и Козловскаго, въ южной части Люблинской губ. попадались только небольшія конныя партіи; мятежническая же пѣхота, по показаніямъ плѣнныхъ, частію распущена.

Одна изъ такихъ партій изъ 120 всадниковъ, преслѣдуемая отъ Ложжека къ Липѣ, отрядомъ шт.-кап. Гранфельда (25 казаковъ и 25 объѣздчиковъ) была атакована въ ночь съ 18 на 19 ноября въ с. Малютахъ (18 верстъ къ югу отъ Янова, близъ границы) другимъ отрядомъ, подъ командою л.-гв. уланскаго Его Величества полка поручика фонъ-Баха (взводъ Глуховскихъ драгунъ и 5 казаковъ), высланнымъ изъ Янова на перерѣзъ пути этой шайки. Мятежники понесли значительную потерю убитыми и ранеными; въ плѣнъ взяты 4; отбито у нихъ 18 лошадей, 6 ружей и 4 сабли. У насъ убитъ 1 и легко ранены 5 человѣкъ; кромѣ того, поручикъ фонъ-Бахъ сильно контуженъ въ грудь **).

Отрядъ шт.-кап. Гранфельда, услышавъ выстрѣлы, двинулся на рысяхъ къ мѣсту стычки и разсѣялъ часть шайки, которая съ удаленіемъ драгунъ успѣла собраться и занималась уборкою убитыхъ и перевозкою раненыхъ.

19 ноября, взводъ драгунъ и 40 казаковъ, подъ начальствомъ есаула Апостолова, послѣ трехдневныхъ поисковъ, настигъ шайку Шумскаго въ д. Тарновкѣ (Красноставскаго уѣзда), окружилъ ее и, послѣ сильной перестрѣлки, заставилъ положить оружіе. Взяты 34 человѣка, въ томъ числѣ маіоръ итальянскихъ войскъ Пизани, 44 штуки разнаго оружія и 25 лошадей; у насъ раненъ 1 казакъ.

Изъ числа нѣсколькихъ подвижныхъ колоннъ, посланныхъ для поисковъ въ сѣверной части Люблинской губерніи, отрядъ полковника Бринкена (3 роты, эскадронъ уланъ и сотня казаковъ), высланный изъ Сѣдлецъ, напалъ, 8 ноября, въ окрестностяхъ Желѣхова на расквартированную тамъ шайку и захватилъ 39 мятежниковъ, 65 штуцеровъ и до 200 косъ и пикъ.

Отрядъ маіора Домнина собралъ съ жителей м. Лысобоки 2.624 рубля контрибуціи, за повѣшеніе мятежниками въ этомъ мѣстечкѣ бургомистра. Тотъ же отрядъ открылъ въ м. Луковѣ швальню, гдѣ изготовлялись для мятежниковъ полушубки, и забралъ въ ней 330 штукъ кожъ и 58 готовыхъ полушубковъ.

Въ д. Новый дворъ, близъ Любартова, найдены скрытые мятежниками 2 штуцера, 3 револьвера, 11 топоровъ, 3 пуда пуль, 14 котловъ и нѣсколько штукъ одежды.

Команда казаковъ, высланная подъ начальствомъ сотника Милованова изъ Варшавы, забрала, 8 ноября, въ дд. Сульковицахъ и Желязно, склады оружія: 400 косъ, 40 ружей, 60 шашекъ, 25 сѣделъ и много разной одежды. (Р. Инв. N. 267)

Приговорами военныхъ судовъ осуждены на смертную казнь—повѣшеніемъ: пойманный въ деревнѣ Карнаковѣ, въ Липновскомъ уѣздѣ, жандармъ-вѣшатель Янъ Марциновскій; этотъ приговоръ исполненъ въ Липнѣ 25 октября (7 ноября),—и рядовой лейбъ-гвардіи Преображенскаго полка, Кондерскій, за побѣгъ и нахожденіе въ мятежнической шайкѣ. Приговоръ этотъ исполненъ въ Ленчицѣ того же числа. (Dzien. Pow.)

*) См. Вил. Вѣст. N. 140.

**) Пуля ударила въ пуговицы плаща и сюртука.

ЧАСТЬ НЕОФФИЦІАЛЬНАЯ.

Мнѣніе маркиза де Боасси о польскомъ вопросѣ, высказанное въ засѣданіи французскаго сената, 14-го декабря.

Я намѣренъ говорить о войнѣ, которая намъ угрожала и которая, что бы ни было сказано, не популярна; потому, что дѣло, въ которомъ употребляются кинжалъ и ядъ, не будетъ никогда популярнымъ во Франціи, а это именно и есть оружіе, употребляемое революціей въ Польшѣ.

Но я долженъ спросить правительство и коммисію, что понимаютъ они подъ словомъ Польша? Въ дипломатическихъ документахъ, представленныхъ сенату, императоръ всегда говоритъ *Польша,* Англія и Австрія говорятъ всегда *Царство Польское.* Изъ этого происходитъ оттѣнокъ, подмѣченный польскими инсургентами, которые придали ему значеніе демонстраціи противъ Австріи и Пруссіи въ отношеніи Галиціи и герцогства Познанскаго. Чтоже выйдетъ изъ этого? Вотъ уже начинаетъ готовиться разладъ между нами и нашими вчера только пріобрѣтенными союзниками. Пусть только вспыхнетъ война, и Австрія и Пруссія будутъ противъ насъ. Произошло-ли это отъ неосмотрительности? Совсѣмъ нѣтъ! А потому опасайтесь послѣдствій. Это—подстрекательство къ мятежу въ польскихъ земляхъ Австріи и Пруссіи и прямо ведетъ къ коалиціи. Ежели будутъ противъ васъ Россія, Австрія, Пруссія и Англія, то опасность очевидна. Мы можемъ совладать съ однимъ, двумя, тремя и четырьмя, но не съ десятью. Десять выстрѣловъ болѣе смертоносны, чѣмъ одинъ. Мы не моглибы противустоять коалиціи.

Англія подстрекала насъ идти въ Польшу, сопутствовала бы намъ по самый Рейнъ, но съ тѣмъ, чтобы потомъ ударить на насъ съ тылу. Легко перейти Рейнъ по мосту. Но на противуположномъ его берегу лежитъ Германія, волнуемая необходимостью единства, которой доселѣ не могла удовлетворить. Въ день нашего перехода черезъ Рейнъ совершится единство Германіи, и совершится противъ насъ.

Неоднократно въ этомъ польскомъ дѣлѣ домагались чувствъ человѣколюбія. Поэтому, во имя тогоже человѣколюбія, я протестую противъ всякаго вмѣшательства Франціи въ это дѣло, которое насъ не касается. Мы ничѣмъ не обязаны Полякамъ; они ничего и никогда для насъ не сдѣлали. Хорошо понималъ это императоръ Наполеонъ I, и никогда ничего не хотѣлъ сдѣлать для Польши.

Но повторяютъ, что польское дѣло популярно. Посмотримъ однакожъ, кто стоитъ за Польшу и кто подстрекаетъ въ пользу ея къ войнѣ. Стоятъ за нее три партіи, враждебныя императору; во первыхъ легитимисты, которыхъ я считаю честными людьми, но которые однако враги императора, ибо полагаютъ, что онъ занялъ ихъ мѣсто; орлеанисты, по этому же поводу враждебные императору, и наконецъ республиканцы, враги всякаго правительства.

Вотъ три партіи, требующія войны за Польшу во имя человѣколюбія. Заявляю, что я бы не принесъ въ жертву и мизинца хотябы одного изъ нашихъ солдатъ этому пресловутому благу человѣчества. Прекрасное человѣколюбіе, вести нашихъ солдатъ на смерть въ болотахъ Польши и снѣгахъ Россіи! Да, это такъ, хотя мало такихъ, которые это знаютъ, потому что немногіе оттуда и вернулись.

Къ чемуже требуютъ съ насъ крови сыновъ Франціи? Для поддержанія мятежа! Но мы не обязаны въ дѣлѣ этого мятежа приносить въ жертву людей, при томъ въ гораздо большемъ числѣ, чѣмъ въ Италіи и въ Мексикѣ.

Истинное человѣколюбіе состоитъ въ сбереженіи крови нашихъ солдатъ; и хотя бы намъ пришлось спасти всевозможныя Польши—настоящія и будущія, я бы не пожертвовалъ для этой цѣли ни однимъ солдатомъ.

Вотъ какимъ образомъ я люблю Францію — свою родину и своихъ соотечественниковъ.

Что же мы пріобрѣли бы, вступаясь за Польшу? Развѣ только то, что подали бы руку помощи людямъ, которые завтра снова произвели-бы революцію, потому что вамъ хорошо извѣстно, что Поляки по природѣ—революціонеры.

Мы дали пріютъ Полякамъ, удѣлили вспомоществованіе; для прокормленія ихъ мы отнимали хлѣбъ у бѣднаго нашего народонаселенія; мы назначили имъ жалованье, выше получаемаго собственными нашими солдатами, которые увольняются отъ службы безъ пріобрѣтенія права на жалованье за полную выслугу лѣтъ. Между тѣмъ, чтоже мы видѣли? Поляки всегда были первыми на баррикадахъ, всегда первые стрѣляли по нашимъ солдатамъ.

За такія услуги я и не могу быть благодарнымъ и ничего не хочу принести имъ въ жертву.

Остается еще доказать, что императора обманывали, когда говорили ему, что польское дѣло популярно. Нѣтъ, это дѣло революціонное. Кто сказалъ ему, что оно было популярнымъ?... Журналъ Siécle, да еще можно поименовать два, три журнала того же оттѣнка.

Милостивые государи! Русское канцлерство, приславшее намъ такую прекрасную депешу, написанную по французски и написанную, надо прибавить, прекрасно, могло бы, кажется, повести дѣло лучше, т. е. купить нѣсколько журналовъ не съ тѣмъ, чтобы восхваляли, но чтобы только молчали, а это ужь много значитъ.

Какъ бы то ни было, я утверждаю, что польское дѣло совсѣмъ не популярно. Спрашиваю теперь: есть ли оно католическое и папское? Никакъ нѣтъ. Въ доказательство достаточно прочесть слова князя Чарторыскаго, сказанныя имъ въ одномъ,—протестантскомъ, правда,—собраніи, которыми доказывалъ, что онъ не предводитель католической партіи. Онъ заявилъ, что обвиненіе Польши въ томъ, что она католи-

— O uwolnieniu instruktorów sądowych od prowadzenia ogólnego dziennika. Rada państwa w departamencie praw i w ogólném zgromadzeniu, rozpoznawszy przedstawienie zarządzającego ministerjum sprawiedliwości o uwolnieniu instruktorów sądowych od prowadzenia ogólnego dziennika, zgodnie z decyzją jego, zarządzającego ministerjum, podzielaną przez ministra spraw wewnętrznych i głównozarządzającego II wydziałem Własnéj **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI** kancelarji, zdaniem postanowiła: artykuł 22 instrukcji dla instruktorów rządowych, (dod. do IV ciągu N. 2 do XV t. zb. pr. wyd. 1857 r.) z następującym za nim dodatkiem, znieść, i następnie z art. 17 rzeczonéj instrukcji usunąć słowa: „Wszystkie dalsze czynności należące do śledztwa, instruktor zapisuje do ogólnego dziennika, notując w nim z jakich mianowicie czynności spisano osóbne protokóły i postanowienia.“ **JEGO CESARSKA MOŚĆ** nastałe zdanie w ogólném zgromadzeniu rady państwa, Najwyżéj zatwierdzić raczył i wykonać rozkazał. 11 listopada. (Pocz. półn.)

— Okolnik p. towarzysza ministra skarbu do izb skarbowych z 28 listopada 1863 r. N. 2806 o wydawaniu kwaternych pieniędzy rodzinom stopni wojskowych Warszawskiego i Wileńskiego wojennych okręgów.

Najwyżéj zatwierdzoném 26 przeszłego marca zdaniem rady państwa dozwolono wydawać pieniądze kwaterunkowe z poboru ziemskiego państwa dla rodzin stopni wojskowych należących do składu wojsk warszawskiego i wileńskiego wojennych okręgów, którzy wyjechali z powodu okoliczności wojennych z rajonów rzeczonych okręgów na czasowe zamieszkanie do innych gubernij.

Tymczasem niektóre izby skarbowe, jak widać z doniesień ich, uiszczają kwaterunkowe opłaty z poboru ziemskiego państwa nawet takim rodzinom stopni wojskowych, które w warszawskim i wileńskim okręgach wcale nie były, a po wyjściu tam wojsk zostawały na miejscu swego uprzedniego pobytu, wówczas, gdy takie rodziny powinny poprzestać na kwaterach z mocy 259 ar. ust. o ziem. pow. i przez to samo moc obowiązująca wyżéj rzeczonego **N a j w y ż s z e g o** rozkazu do takich rodzin w żadnym razie stosować się niemoże.

Skutkiem tego uważam za niezbędne przypomnieć izbom skarbowym, aby one uiszczały kwaterne pieniądze z poboru ziemskiego państwa na ścisłéj zasadzie **N a j w y ż s z e g o** rozkazu 26 marca 1863 r. po należytém przeświadczeniu się, nieinaczéj jak tylko tym rodzinom, które przybyły na czasowe pomieszkanie z rajonów warszawskiego lub wileńskiego wojennych okręgów z powodu okoliczności wojennych, wcale nierozciągając tego przepisu na takie rodziny, które w rzeczonych okręgach wcale niebyły, a zostawały po wyjściu wojsk na dawnych miejscach, albo przybyły z innych miejsc, nie należących do wskazanych rajonów. Na téj zasadzie izby skarbowe powinny: wszystkie uiszczone przez nie pieniądze kwaterunkowe rodzinom stopni wojskowych sprawdzić, i jeśli okaże się nadpłata, to o powróceniu niewłaściwie wydanych pieniędzy, jak się należy do summ poboru ziemskiego uczynić niezwłócznie należyte rozporządzenie, i o skutkach donieść, szczegółowie objaśniając od kogo mianowicie, od jakiego czasu i w jakiéj ilości należy do zwrócenia. (Wiad. Gield.)

— Przez pana głównego naczelnika kraju zostali zatwierdzeni: na Mohylewskiego gubernjalnego marszałka szlachty—Homelski powiatowy marszałek szlachty, rzeczywisty radca stanu **KRUSZEWSKI**; na powiatowych marszałków marszałków szlachty: Bychowskiego—kapitan inżynierów **ŁORENCEWICZ**,— Orszańskiego sekr. kol. **GÓRKO** — Rohaczewskiego—dym. sztab - rotmistrz Bazyli **JOŁSZYN**; a gubernjalny marszałek szlachty szambelan Dworu **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI** radca dworu książę Stefan **LUBOMIRSKI** i Bychowski powiatowy marszałek dym. maor **POTOPOWICZ**—uwolnieni od tychże obowiązków na własne prośby.

Z dziennika wojennych działań za ostatnie czasy. (Dokończenie *.)

W g u b e r n j i l u b e l s k i é j. Po rozbiciu pod m. Sawinem band Krysińskiego i Kozłowskiego w południowéj części gubernij lubelskiéj, napotykano tylko już niewielkie konne bandy, piechota zaś powstańców według wskazania jeńców w części została rozpuszczona.

Jedna z takich partij z 120 jeźdźców ścigana od Łążka do Lipy przez oddział szt. kap. Granfelda (25 kozaków i 25 objezdczyków) była zaatakowana w nocy z 18 na 19 listopada w Małutach (18 wiorst od Janowa na południe koło granicy) przez drugi oddział pod dowództwem l. gw. ułańskiego **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI** półku porucznika von Bacha (pluton Głuchowskich dragonów i 5 kozaków) wysłany z Janowa na odsiecz téj bandzie. Powstańcy stracili znaczną liczbę zabitych i rannych, jeńców 4; odbito im 18 koni, 6 strzelb i 4 szable. U nas zabity 1 i lekko ranionych 5 ludzi, prócz tego porucznik von Bach silnie kontuzjowany w pierś **).

Oddział szt. kap. Granfelda, usłyszawszy strzały, ruszył kłusem na miejsce potyczki i rozpędził część bandy, która z usunięciem się dragonów zebrała się i zajęta była zbieraniem zabitych i przewożeniem rannych.

19 listopada, pluton dragonów i 40 kozaków, pod dowództwem esauła Apostołowa, po 3-dniowém poszukiwaniu napędził bandę Szumskiego we w. Tarnówce (p-tu Krasnystawskiego), otoczył ją i po silnéj utarczce zmusił do złożenia broni. Wzięto 34 ludzi, w téj liczbie major wojsk włoskich Pizani, 44 sztuk różnéj broni i 25 strzelb; u nas raniony 1 kozak.

Z liczby kilku ruchomych kolumn wysłanych dla poszukiwań w północnéj części gub. lubelskiéj, oddział półkownika Brinkena (3 roty, szwadron ułanów i setna kozaków) wysłany z Siedlec, napadł 8 listopada w okolicach Żelechowa na rozlokowaną tam bandę i schwytał 39 buntowników, 65 sztućców i 200 kos i pik.

Oddział majora Domnina ściągnął z mieszkańców w. Łysobyki 2624 rub. kontrybucji, za powieszenie przez powstańców w tém miasteczku burmistrza. Tenże oddział odkrył w m. Łukowie szwaczkarnię, gdzie robiły się dla powstańców półkożuchy, i zabrał tam 330 sztuk skór i 58 gotowych półkożuchów.

We w. Nowy Dwór koło Lubartowa znaleziono schowanych przez powstańców 2 sztućców, 3 rewolwery, 11 siekier, 3 pudy kul, 14 kotłów i kilka sztuk odzieży.

Komenda kozaków wysłana pod dowództwem setnika Miłowanowa z Warszawy, zabrała 8 listopada we w. Sulkowicach i Żelaznéj składy broni: 400 kos, 40 fuzyj, 60 szaszek, 25 siodeł i wiele różnéj odzieży.

(Inw. Ross.)

— Wyrokami sądów wojennych skazani zostali na karę śmierci przez powieszenie: ujęty we wsi Karnkowie, w powiecie Lipnowskim, żandarm-wieszający Jan Marcinkowski, który to wyrok wykonany został w Lipnie w dniu 25 listopada (7 grudnia),— i żołnierz lejb-gwardji preobrażeńskiego pułku Konderski za zbiegostwo i pobyt w bandzie, który to wyrok wykonany został w Łęczycy w tymże dniu.

*) Zob. Kur. Wil. N. 140.

**) Kula uderzyła w guziki płaszcza i surduta.

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

Zdanie margrabiego de Boissy, wyrzeczone na posiedzeniu senatu francuzkiego dnia 14 grudnia o sprawie polskiéj.

Chcę mówić o wojnie, która nam zagrażała, a która, cokolwiek by powiedziano, nie jest popularną; bo sprawa, w któréj używane są sztylet i trucizna, nie będzie nigdy we Francji popularną, a to jest właśnie broń, którą rewolucja posługuje się w Polsce.

Ale zapytać muszę rząd i kommisję, co rozumieją pod tym wyrazem Polska. W dokumentach dyplomatycznych złożonych senatowi, cesarz mówi zawsze **P o l s k a**. Anglja i Austrja mówią zawsze **K r ó l e s t w o p o l s k i e**. Zachodzi tu odcień zauważany przez powstańców polskich, którzy nadali mu doniosłość objawu przeciw Austrji i Prusom pod względem Galicji i księstwa Poznańskiego. Cóż stąd wyniknie? Oto już poczyna się przygotowywać rozbrat między nami i sprzymierzeńcami naszymi ledwie wczoraj zjednanymi. Niech wojna wybuchnie, a będziemy mieli przeciw sobie Austrję i Prusy. Czy to poszło z nieuwagi? Bynajmniéj! A więc lękajcie się następstw. Jest to podburzanie do rokoszu krajów polskich w Austrji i Prusiech i bitą drogą prowadzi do koalicji. Jeżeli mieć będziecie przeciw sobie Rossję, Austrję, Prusy i Anglję, niebezpieczeństwo jest oczywiste. Możemy podołać jednemu, dwóm, trzem i czterem, ale nie dziesięciu. Dziesięć strzałów są śmiertelniejsze niż jeden. Niemoglibyśmy oprzeć się koalicji.

Anglja popychała nas, abyśmy szli do Polski; towarzyszyła by nam aż nad Ren, ale żeby potém uderzyć na nas z tyłu. Łatwo przejść Ren po moście. Ale na drugim brzegu są Niemcy nurtowane potrzebą jednoty, któréj dotąd zaspokoić nie mogły. W dniu, w którym przejdziemy Ren, jednota niemiecka będzie dokonana i to przeciw nam.

Często w téj sprawie polskiéj używane są uczucia ludzkości. Owoż, w imię téj saméj ludzkości, protestuję przeciw wszelkiemu wdaniu się Francji w tę sprawę, która do nas nie należy. Nic nie jesteśmy winni Polakom: nigdy nic dla nas nie uczynili. Rozumiał to dobrze cesarz Napoleon I i nigdy nie chciał nic zrobić dla Polski.

Ale powtarzają, że sprawa polska jest popularną. Przypatrzmy się jednak, kto oświadcza się za Polską i zagrzewa na jej korzyść do wojny? Oto trzy stronnictwa nieprzyjazne cesarzowi; naprzód legitymiści, których mam za ludzi uczciwych, ale którzy jednak są nieprzyjaciołmi cesarza, bo rozumieją że zajął ich miejsce; orleaniści z tych samych pobudek nieprzyjaźni cesarzowi i nakoniec republikanie, wrogowie wszelkiego rządu.

Te są stronnictwa wołające o wojnę za Polskę. „Teraz domagają się jej w imię ludzkości. Owoż oświadczam, że nie poświęciłbym ani małego palca choćby jednego z naszych żołnierzy za to rzekome dobro ludzkości. Śliczna ludzkość! pędzić żołnierzy naszych na śmierć w błotach Polski, w lodach Rossji. Wiadomo! chociaż nie wielu jest co to wiedzą, bo niewielu stamtąd wróciło.

Dla czegoż żądają po nas rozlewu krwi synów Francji? Aby wspierać bunt! ale niemamy obowiązku w sprawie tego buntu poświęcać ludzi i to jeszcze nierównie więcéj niż przyszło nam ich poświęcić we Włoszech i w Meksyku.

Prawdziwa ludzkość polega na oszczędzaniu krwi naszych żołnierzy, a choćbyśmy mieli ocalić wszystkie Polski teraźniejsze i przyszłe, nie poświęciłbym dla tego ani jednego żołnierza.

W ten sposób, ja kocham mój kraj, Francję i moich spółziomków.

Cóż zyskalibyśmy wdając się za Polską? czy to tylko, że podalibyśmy rękę ludziom, którzy jutro znowu by zapalili rewolucję; bo wiecie dobrze, że Polacy są z istoty swojéj rewolucjonistami.

Daliśmy schronienie Polakom; udzieliliśmy im wsparcie, wydzieraliśmy na wykarmienie ich chleb naszéj ubogiéj ludności; wyznaczyliśmy dla nich żołd wyższy nad ten, jaki pobierają nasi właśni żołnierze, którzy uwalniają się z wojska bez nabycia jeszcze prawa do całkowitéj płacy wysłużonéj. A tymczasem cóż widzieliśmy: Polacy byli zawsze piérwszymi na barrykadach, zawsze piérwsi strzelali na naszych żołnierzy.

Otoż nie mogę być wdzięcznym za takie usługi i nic nie chcę dla nich poświęcić.

Pozostaje mi jeszcze dowieść, że cesarz był zwiedziony kiedy mu mówiono, że sprawa polska jest popularną. Nie, ta sprawa jest rewolucyjną. Kto mu powiedział, że była popularną?... Dziennik Siecle, a można jeszcze wymienić jedno lub dwa czasopisma tejże barwy.

Mości panowie, kanclerstwo rossyjskie, które przysłało tak piękną notę napisaną po francuzku i doskonale pisaną, podobno lepiéj by sobie poradzić umiało, to jest kupić kilka dzienników; nie żeby występowały z pochwałami, ale żeby milczały, a to samo już wiele znaczy.

Cokolwiekbądź, twierdzę, że sprawa polska nie jest popularną. Teraz pytam: czy jest to sprawa katolicka i papieska? Bynajmniéj. Na dowód dosyć będzie odczytać słowa, wypowiedziane przez książęcia Czartoryskiego na jedném zgromadzeniu, prawda protestanckiém, w których usprawiedliwiał się, że nie jest przewódcą stronnictwa katolickiego. Oświadczył, że uważa za obelgę, za wybieg nieuczciwy, oskarżenie rzucone na Polskę, że jest katolicką i religijną. Nadto Mazzini i Garibaldi są otwartymi zwolennikami sprawy polskiéj i najgoręcéj za-

еская и религіозная, считаетъ обидой и безчестной интригой. Сверхъ того Мадзини и Гарибальди—открытые сторонники польскаго дѣла, и съ величайшимъ жаромъ подговариваютъ вступать въ ряды волонтеровъ. Не будетъ ли и это служить доказательствомъ популярности польскаго дѣла? Не думаю. Для меня достаточно видѣть польское знамя въ рукахъ этихъ людей, чтобы не желать имѣть съ нимъ ничего общаго.

Скажу больше: я утверждаю, что война за Польшу будетъ только реформированной коалиціей. Существуетъ, милостивые государи, одна великая держава, которая не ведетъ войны для идеи; она ведетъ ее въ видахъ пользы и для разширенія границъ, для добычи; держава эта — Англія. Англія желаетъ коалиціи; а первою цѣлью пріобрѣтенія этой коалиціи былъ бы раздѣлъ Франціи.

И развѣ объ этомъ уже не думали? Я самъ не видѣлъ, но мнѣ говорили, что въ военномъ министерствѣ имѣется карта раздѣла Франціи.

Это цѣль Англіи; для Франціи нѣтъ уже мѣста подъ луною. Англія убѣждена, что одна изъ двухъ державъ должна исчезнуть и уступить мѣсто другой.

Это видно изъ ея дѣйствій: она видитъ одно только средство—коалицію. Мы должны это предупредить, и предупредили бы безъ сомнѣнія, еслибы не адская ловкость, (которой не могу не удивляться) съ которой Англія успѣла разстроить готовившійся союзъ между Франціей и Россіей.

Императоръ изъявилъ сожалѣніе, напомнилъ, что отношенія его къ Россіи были прекрасны, что именно и встревожило Англію. Что же тогда сдѣлала она? Она взволновала материкъ, бросила насъ впередъ и не сомнѣвалась въ успѣхѣ своихъ замысловъ, зная нашъ рыцарскій характеръ.

Почму же императоръ изъявилъ сожалѣніе? Потому именно, что только союзъ съ Россіей намъ приличенъ и всѣ желаютъ его, такъ какъ тѣ только союзы прочны, которые существуютъ и между правительствами и между народами. Союзъ съ Россіей, а не съ Англіей, соединяетъ въ себѣ оба эти условія. Союзъ съ Англіей можетъ существовать между правительствами, но отнюдь не между обоими народами.

Англія бросила насъ впередъ, но къ чему и какими именно средствами? Часто и вездѣ встрѣчаются люди, повторяющіе во всеуслышанье слово „побѣда" и подстрекающіе къ войнѣ, но съ тѣмъ только непремѣннымъ условіемъ, чтобы самимъ оставаться въ покоѣ. Такимъ образомъ въ Англіи и Франціи составлялись сходки, на которыхъ послѣдовали постановленія въ пользу Польши. Такимъ образомъ формировались отряды, и несчастныя жертвы высылались въ бой. Никто не хотѣлъ ни слѣдовать за ними, ни управлять ими, считая лучшимъ отдыхать на мягкой постели послѣ сытнаго обѣда, чѣмъ раздѣлять съ ними опасности и лишенія.

Такова популярность польскаго дѣла во Франціи! Много ли въ польскихъ рядахъ можно насчитать магнатовъ? Не думаю. Это не общее движеніе, а мятежъ, который навлечетъ кару на тѣхъ, которые приняли въ немъ участіе.

Посему утверждаю, что дѣло польское не популярно во Франціи ни въ высшемъ ни въ рабочемъ классѣ. Расположены къ нему прежде всего члены тайныхъ обществъ, которыхъ ни слишкомъ бояться, ни пренебрегать не слѣдуетъ. Да, тайныя общества стоятъ за поляковъ. А почему? Потому, что онѣ состоятъ изъ революціонеровъ и ищутъ случая, чтобы вооружиться противъ порядка. Не тамъ-ли слѣдовало бы искать выраженія общественнаго мнѣнія? Нѣтъ, безъ сомнѣнія, нѣтъ.

Я высказался въ этомъ духѣ, хотя и знаю, что подвергаю себя нѣкоторой опасности. Я сдѣлалъ это по обязанности и не заслуживаю, чтобы вонзили въ меня кинжалъ. Вы сами увидите въ какомъ употребленіи кинжалъ, ядъ и смертные приговоры, произносимые тайнымъ правительствомъ; имѣю на это доказательства, которыя сейчасъ и прочитаю, ежели сенату угодно раздѣлять мое убѣжденіе. Кинжалъ и ядъ, вотъ оружіе революціонеровъ.

Въ частной корреспонденденціи Русскаго Инвалида пишутъ изъ Варшавы отъ 2 (14) декабря. Арестованіе итальянца Беки (Bechi), бывшаго начальника повстанскихъ бандъ въ уѣздахъ ленчицкомъ, гостынинскомъ и влоцлавскомъ, повело къ полученію весьма интересныхъ свѣдѣній о положеніи возстанія въ этихъ трехъ уѣздахъ. Еще нѣсколько мѣсяцевъ тому назадъ, въ то время, когда произведенное генераломъ Костандой занятіе конинскаго уѣзда небольшими отрядами сдѣлало невозможнымъ собираніе тамъ шаекъ, мятежники перенесли всю свою дѣятельность къ востоку, въ три вышесказанные уѣзда. Система дѣйствій нашихъ войскъ въ этой части варшавской губерніи была совершенно противуположна той, которой держались въ Колинѣ; тамъ войска были раздроблены и занимали весь край; здѣсь, наоборотъ, онѣ были сосредоточены къ линіи варшавско-бромбергской желѣзной дороги. Пользуясь тѣмъ, повстанцы устроили въ западной части влоцлавскаго уѣзда пограничнаго съ Познанью, главные свои запасы одожды и оружія и перевозили ихъ оттуда во все царство.

Въ сентябрѣ мѣсяцѣ, начальникомъ этой дороги и прилегающихъ къ ней частей уѣздовъ влоцлавскаго и гостынинскаго—знаменитаго непроходимыми почти лѣсами,—назначенъ свиты **ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА** генералъ-маіоръ князь Витгенштейнъ, и тогда же приступлено къ очисткѣ желѣзнаго пути отъ ближайшихъ лѣсовъ, допускавшихъ возможность укрываться въ нихъ мятежникамъ. Вслѣдъ за тѣмъ вся дѣятельность нашихъ войскъ была перенесна въ уѣздъ, началось безпрерывное движеніе колоннъ и повстанцамъ пришлось плохо. Не говоря уже о томъ, что банды повстанцевъ скоро были совершенно уничтожены, войска наши успѣли схватить многихъ изъ начальниковъ бандъ и другихъ дѣятельныхъ членовъ народной организаціи, искусно устроенной жондомъ. Въ большей части этихъ арестованій принималъ дѣятельное участіе адъютантъ князя Витгенштейна, Новороссійскаго драгунскаго полка капитанъ *Шварцъ*, только что перешедшій изъ лейбъ-гвардіи гусарскаго Его Величества полка. Страсть къ партизанскимъ дѣйствіямъ заставила его сперва промѣнять заграничный отпускъ на безконечныя экспедиціи противъ повстанцевъ, а потомъ, втянувшись въ походную жизнь, Шварцъ не захотѣлъ уѣзжать отъ боевыхъ товарищей и, скинувъ блестящій лейбъ-гусарскій мундиръ, превратился въ скромнаго драгуна, обрекая тѣмъ себя на многія разнородныя лишенія, отъ какихъ его освобождала жизнь въ столицѣ. Такіе подвиги слѣдуетъ цѣнить—тѣмъ болѣе, что поляки не могутъ равнодушно слышать имя Шварца; говорятъ и печатаютъ о немъ различныя мерзости; кому же, какъ не намъ, его товарищамъ, поддержать добрымъ отзывомъ его полезную дѣятельность и заявить о его дѣйствіяхъ всѣмъ читающимъ русскимъ людямъ, которые не откажутъ ему въ своемъ братскомъ „спасибо."

Между членами повстанской организаціи Мазовецкаго воеводства въ сѣверной части котораго—Брестъ-Куявскомъ отдѣлѣ—дѣйствуетъ Шварцъ, находился и *Беки*, офицеръ итальянскихъ войскъ, прослужившій 20 лѣтъ въ піемонтской арміи и дѣлавшій три кампаніи. Въ царство Беки прибылъ уже давно; 1 сентября онъ принятъ въ народныя польскія войска съ чиномъ подполковника и зачисленъ въ Мазовецкое воеводство. Разбитіе Окуневскаго, Сыревича и совершенное разстройство организаціи въ томъ отдѣлѣ не давали ему надежды дѣйствовать успѣшно и онъ предлагалъ жонду народовому свои услуги на другомъ поприщѣ. Онъ писалъ всѣмъ, что полагаетъ гораздо болѣе полезнымъ отправиться въ Италію съ четырьмя поляками, и тамъ, дѣйствуя на умы разсказами о страданіяхъ Польши, обѣщалъ навербовать 1000 человѣкъ пѣхоты и 250 челов. конныхъ, хорошо вооруженныхъ гарибальдійцевъ; главное, сманить на службу полякамъ многихъ офицеровъ, обѣщая имъ удвоенное жалованье. Въ концѣ письма Беки прибавляетъ, что проѣздомъ черезъ Парижъ онъ представится императору и испроситъ разрѣшеніе являться въ гвардейскомъ уланскомъ мундирѣ польскихъ войскъ. Эта приписка показываетъ, какого рода человѣкъ Беки. Навербованныхъ имъ итальянцевъ онъ, при знакомствѣ со многими капитанами кораблей различныхъ компаній Средиземнаго моря, брался за дешевую цѣну и скоро доставить въ Константинополь, а оттуда и въ польшу. Съ такою шайкой онъ разсчитывалъ принести существенную подмогу дѣлу повстанцевъ. Послѣ бѣгства Сыревича и Путкамера, разбитыхъ въ ноябрѣ мѣсяцѣ, Беки долженъ былъ принять начальство надъ тремя уѣздами и шайкою Гросмана. Беки издалъ воззваніе къ жителямъ, обѣщалъ принести дѣлу освобожденія Польши опытность, пріобрѣтенную имъ двадцатилѣтнею службою и участіемъ въ трехъ кампаніяхъ, и требовалъ сочувствія, энергіи и пожертвованій. „Къ оружію"— говорилъ онъ въ концѣ воззванія,—„да здравствуетъ Польша, свободная и независимая! Пусть этотъ крикъ раздастся повсюду и поразитъ москалей!" Воззваніе не вразумило усталыхъ поляковъ и не произвело того дѣйствія, на которое разсчитывалъ Беки; когда онъ впереди нашихъ экзекуціонныхъ отрядовъ, собиравшихъ подати, ѣздилъ по помѣщикамъ и арендаторамъ, упрашивая о пожертвованіяхъ, ему постоянно отказывали.

На сахарномъ заводѣ, только что заплатившемъ войскамъ 600 руб. штрафу, за несоблюденіе объявленныхъ къ исполненію правилъ, ему предлагали нѣсколько пудовъ сахару; богатый еврей арендаторъ вынесъ ему бѣлья и два серебряныхъ подсвѣчника и такъ было вездѣ. Въ записной его книжкѣ по сбору податей, противъ фамилій различныхъ владѣльцевъ, за самыми малыми исключеніями, вездѣ написано: rien. Въ довершеніе всего самъ Беки уже двѣнадцать дней не раздѣвался, повсюду его тревожили наши отряды; помѣщики же не хотѣли даже принимать и кормить его лошади.

Захватили его въ д. Бельно; эскадронъ александрійскихъ гусаръ окружилъ домъ еврея арендатора за нѣсколько минутъ ранѣе того, какъ въ той же деревнѣ, съ пѣснями, съ другой стороны подходила банда Гросмана на соединеніе съ довудцей. Гусарскій пикетъ изъ четырехъ человѣкъ, завидя подходящихъ повстанцевъ, бросился на нихъ въ сабли; тѣ, догадавшись о занятіи деревни, бросились назадъ. Такимъ образомъ пришлось ограничиться захватомъ Беки и его штаба. Я видѣлъ его фотографическую карточку; она представляетъ очень виднаго мужчину воинственной наружности, съ тонкими закрученными усами; теперь онъ, сверхъ того, имѣлъ бороду. Одѣтъ былъ въ штатское платье, на часахъ же у него, около дверей, стоялъ молодой повстанецъ, въ полной уланской формѣ. Полковникъ Татищевъ, командиръ александрійскаго полка, по доставленіи къ нему Беки, отправилъ его въ Влоцлавскъ къ князю Витгенштейну, гдѣ онъ теперь и отданъ подъ военный судъ. Беки знаетъ объ ожидающей его участи и говоритъ очень хладнокровно. Написалъ нѣсколько писемъ, въ томъ числѣ одно къ принцу Наполеону, которому былъ лично извѣстенъ, и своей женѣ. Въ штабѣ его взятъ венгерецъ-кандиторъ, страшный авантюристъ, побывавшій вездѣ, даже въ Америкѣ; онъ, говорятъ, презабавная личность.

Въ Варшавѣ самая свѣжая новость—это объявленіе, появившееся сегодня въ Dzienniku о наложеніи контрибуціи на римско-католическое духовенство въ размѣрѣ 12% на содержаніе и доходы.

(Рус. Инв. N. 270).

---

grzewają do zaciągów ochotniczych. Czyż i to posłuży za dowód, że ta sprawa jest popularną? Nie sądzę, bo dosyć dla mnie widzieć chorągiew polską w ręku tych dwóch ludzi, aby niechcieć mieć nic wspólnego z tą sprawą.

Więcéj jeszcze powiem: utrzymuję, że wojna za Polskę będzie tylko zreformowaną koalicją. Istnieje, mości panowie, wielkie mocarstwo, które nie toczy wojen dla uczuć lub idei; nie, toczy je w widokach rzeczywistych, dla pomnożenia granic, dla zdobyczy, a tém mocarstwem jest Anglja. Anglja chce koalicji; a pierwszym celem do osiągnienia przez koalicję byłby podział Francji.

I czyż już nad tém nie myślano? Sam jej nie widziałem, ale mówiono mi, że w ministerstwie wojny znajduje się karta podziału Francji.

Jest to celem Anglji, niema już pod słońcem miejsca dla Francji. Anglja jest przekonaną, że jedno z dwóch mocarstw powinno zniknąc i ustąpić miejsca drugiemu.

To tłómaczy jej postępowanie; widzi tylko jeden sposób — koalicję. Powinniśmy temu zapobiedz i zaiste bylibyśmy zapobiegli bez téj piekielnéj zręczności (którą podziwiam), z jaką Anglja rozprzęgła przymierze Francji z Rossją, mające się zawrzeć.

Cesarz wynurzył żal; przypomniał, że stosunki z Rossją były bardzo dobre i to właśnie zniepokoiło Anglję. Cóż wówczas uczyniła? Oto, zawichrzyła ląd, rzuciła nas naprzód, wiedząc, że byliśmy zbyt rycerskiemi, aby miała wątpić o udaniu się swych zamiarów.

Cesarz wynurzył żal, dla czego? oto dla tego, że wszystkim wiadomo, iż przymierze z Rossją jest jedyném, które nam przystoi i wszyscy pragną przymierza z Rossją; bo te tylko przymierza są trwalemi, które istnieją razem i między rządami i między ludami. Przymierze z Rossją przedstawia ten dwoisty warunek, ale nie przymierze z Anglją. To ostatnie może istnieć między rządami, ale nigdy między obu ludami.

Popchnęła nas więc Anglja naprzód, ale dla czego, a nadewszystko jakiemi środkami? Wszędzie i często znajdują się ludzie głośno powtarzający słowo zwycięztwo i którzy podżegają do wojny, lecz pod wyraźnym warunkiem, że sami cicho siedzieć będą. Tym trybem w Anglji i Francji poorganizowano schadzki, na których pozapadały uchwały na rzecz Polski. Tym trybem zaciągnięto pod chorągiew niektóre biedne ofiary wysłane na boje. Niechciano pójść za niemi, ani im przewodniczyć i wolano po dobrym obiedzie zasnąć na miękkiém posłaniu, niż dzielić ich niebezpieczeństwa i niedostatek.

Oto jak sprawa polska jest popularną we Francji. Czyż w szeregach polskich można naliczyć wielu panów? nie sądzę. Nie jest to ruch ogólny, ale raczéj bunt, który, ściągnie kaźń na tych, którzy wzięli w nim udział.

Twierdzę więc, że sprawa polska nie jest popularną we Francji, ani w warstwie wysokiéj, ani w warstwie roboczéj. Sprzyjają jej przedewszystkiem członkowie towarzystw tajnych, których ani zbyt lekceważyć, ani zbyt lękać się nie należy. Tak jest, tajne towarzystwa są za Polakami. A dla czego? ponieważ są rewolucyjnemi i czyhają na każdą zręczność uzbrojenia się przeciw porządkowi. Czy tam szukać by należało wyrazu mniemania powszechnego? Nie, oczywiście nie.

Przemówiłem w tym duchu, chociaż wiem, że narażam się na niejakie niebezpieczeństwo. Ale miałem powinność do spełnienia i niewart jestem pchnięcia sztyletu; bo sami zobaczycie, w jakiem użyciu są sztylet i trucizna, wyroki śmierci wydawane przez rząd tajny, mam na to w ręku dowody; jeżeli senat chce nabyć mojego przekonania, wnet je odczytam. Sztylet i trucizna, oto jest oręż rewolucjonistów.

Prywatna korresponencja „Inwalida rossyjskiego."

Warszawa $^{2}/_{14}$ grudnia. Aresztowanie włocha Bechi, byłego naczelnika band powstańczych w powiatach łęczyckim, gostynińskim i włocławskim, doprowadziło do wykrycia bardzo ciekawych szczegółów o stanie powstania w tych trzech powiatach. Przed kilką jeszcze miesiącami, gdy zajęcie przez jenerała Kostanda konińskiego powiatu niewielkiemi oddziałami uczyniło niemożliwém zbieranie się tam band, powstańcy przenieśli całą swą działalność na wschód do trzech wzmiankowanych powiatów. System działania naszych wojsk w téj części Warszawskiéj gubernji był zupełnie przeciwny temu, którego trzymano się w Koninie. Tam wojska były rozdrobione i zajmowały cały kraj; tu przeciwnie,ześrodkowane ku linji warszawsko-bydgoskiéj kolei żelaznéj. Korzystając z tego, powstańcy urządzili w zachodniéj części włocławskiego powiatu na granicy z Poznańskiém główne swe składy odzienia i broni, i rozwozili je ztamtąd po całém królestwie.

We wrześniu naczelnikiem téj drogi i przyległych ku niéj części powiatów włocławskiego i gostyńskiego, słynnego ze swych nieprzebytych lasów, mianowany został z orszaku **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI** książe Wittgensztejn i wówczas też rozpoczęto oczyszczenie drogi żelaznéj od poblizkich lasów, w których mogli ukrywać się powstańcy. Zaraz potém cała działalność wojsk naszych przeniosła się do powiatu, rozpoczął się ciągły ruch kolumn, tak, iż powstańcom przez to było bardzo niedobrze. Nie mówiąc już o tém, iż bandy powstańców zostały zupełnie zniesione, wojska nasze pochwytały wielu z dowódców band i innych czynnych członków organizacji narodowéj zręcznie przez rząd wprowadzonéj. W większéj części tych aresztowań wziął czynny udział adjutant księcia Wittgensztejna, noworossyjskiego pułku dragonów kapitan Szwarc, który tylko co przeszedł z l. gw. huzarskiego **JEGO CESARSKIEJ MOSCI** pułku. Żądza do partyzanckich ruchów zmusiła go naprzód zamienić zagraniczny pasport na bezustanne ekspedycje przeciw powstańcom, a później wdrożywszy się do życia obozowego Szwarc niechciał odjeżdżać od towarzyszów boju, i zrzuciwszy lśniący mundur lejb-huzarski, przekształcił się na skromnego dragona, poświęcając się przez to na rozmaite niewygody, od jakich był wolnym mieszkając w stolicy. Takie czyny należy oceniać, tém bardziéj, iż polacy niemogą obojętnie słuchać imienia Szwarca, mówią i piszą o nim rozmaite niegodziwości; komuż jeśli nie nam, jego towarzyszom, należy podtrzymać dobrą odezwą jego użyteczną działalność i oznajmić o jego czynach wszystkim czytającym rossjanom, którzy nieodmówią mu swéj bratniéj podzięki.

Pomiędzy członkami organizacji powstańczéj Mazowieckiego województwa, w którego północnéj części działa Szwarc, znajdował się Bechi, oficer wojsk włoskich, który przesłużył 20 lat w pjemonckiéj armji i odbył trzy kampanje. Do królestwa Bechi przybył już dawno; 1 września został przyjęty do narodowych wojsk polskich w randze podpułkownika i zaliczony do Mazowieckiego województwa. Rozbicie Okuniewskiego, Syrewicza, oraz zupełne rozprzężenie organizacji w tym oddziale nie dawały mu nadziei pomyślnego działania i on ofiarował rządowi narodowemu swe usługi w innym zawodzie. On pisał do wszystkich, że uważa za daleko korzystniejsze udać się do Włoch z czterema Polakami i tam działając na umysły przez opowiadania męczeństw Polski, przyrzeka zwerbować 1000 ludzi piechoty i 250 jazdy, dobrze uzbrojonych garibaldystów; a najgłówniéj zwabić na służbę polakom wielu oficerów, obiecując im podwójną pensję. W końcu listu dodaje Bechi, iż przejeżdżając przez Paryż, przedstawi się cesarzowi i poprosi o pozwolenie stawienia się w gwardyjskim ułańskim mundurze wojsk polskich. Ten przypisek pokazuje jakiego rodzaju jest człowiek Bechi. Nawerbowanych przez się Włochów, przy znajomości swéj z wielu kapitanami okrętów rozlicznych kompanij morza Śródziemnego, on obiecywał tanio i rychło odstawić do Konstantynopola, a ztamtąd do Polski. Z taką bandą spodziewał się przynieść istotną pomoc sprawie powstania. Po ucieczce Syrewicza i Putkamera, rozbitych w listopadzie, Bechi powinien był przyjąć dowództwo w trzech powiatach i nad bandą Grossmana. Bechi wydał proklamację do mieszkańców, obiecał przynieść sprawie wyswobodzenia Polski doświadczenie, nabyte przez niego w dwudziestoletniéj służbie i w trzech kampanjach, przytém żądał współczucia, energji i ofiar. „Do broni! powiada w końcu proklamacji, niech żyje Polska, swobodna i niezawisła! Niech ten okrzyk rozlega się wszędy i porazi moskali!" Odezwa nie podziałała na zmęczonych polaków i niezrobiła tego skutku, na który liczył Bechi; kiedy on, wyprzedzając nasze egzekucyjne do podatków oddziały, jeździł po obywatelach i dzierżawcach prosząc o składki, ciągle mu odmawiano. Na fabryce cukru, która tylko co opłaciła wojsku 600 rub. sztrafu za niezachowanie ogłoszonych przepisów, ofiarowano mu kilka pudów cukru; bogaty żyd dzierżawca wyniosł mu bieliznę i dwa srebrne lichtarze, i tak było wszędzie. W notatkach jego do zbierania podatków, z małemi tylko wyjątkami obok wszystkich nazwisk zapisano rien. Na domiar wszystkiego, sam Bechi już od dwunastu dni nie rozbierał się, wszędzie go ścigały nasze oddziały; a obywatele nawet niechcieli przyjmować i karmić jego konia.

Schwytano go we wsi Bielno; szwadron aleksandryjskich huzarów otoczył dom żyda dzierżawcy o kilka minut wprzódy, nim do tejże wsi ze śpiewem podeszła banda Grossmana, dla połączenia się z dowódcą. Pikieta huzarska z 4 ludzi, ujrzawszy podchodzących powstańców, rzuciła się na nich z szablami; ci poznawszy, iż wieś jest zajęta rzucili się nazad. Tym sposobem przyszło poprzestać na schwytaniu Bechi i jego sztabu. Widziałem jego fotograficzny bilet, jest to bardzo okazały mężczyzna marsowéj powierzchowności, z cienkiemi zakręconemi wąsami: teraz oprócz tego miał jeszcze brodę. Ubrany był po cywilnemu, a na szyldwachu u niego stał młody powstaniec w pełnéj ułańskiéj odzieży. Pułkownik Tatiszczew dowódca aleksandryjskiego pułku, po dostawieniu do niego Bechi'ego, odesłał go do Włocławka do księcia Wittgensztejna, gdzie on teraz oddany został pod sąd wojenny. Bechi wie co go czeka i mówi z zimną krwią. Napisał kilka listów, w téj liczbie jeden do księcia Napoleona, któremu był osobiście znajomym, i do swéj żony. W sztabie jego został wzięty węgier, cukiernik, wielki awanturnik, który był wszędzie, nawet w Ameryce; mówią że to jest bardzo zabawna osobistość.

W Warszawie najświeższą nowiną jest ogłoszenie, które dziś ukazało się w „Dzienniku" o kontrybucji na rzymsko-katolickie duchowieństwo 12% od utrzymania i dochodów. (Ross. Inw. N. 270).

Bob-Rock,

przez

KAROLA SEELSFIELDA.

(Dalszy ciąg, ob. N. 140)

W tém „kto idzie"? zawołano— i wkrótce ukazał się człowiek, który podszedł do alkalda i szepnął mu coś na ucho. Alkald zerwał się prędko, rzucił się w głąb oazy, po chwili wrócił, szepnął kilka słów jenerałowi, a ten je z cicha nam powtórzył. Po chwili wszyscyśmy byli na nogach.

Całę noc jechaliśmy. Przed nami jechał przewodnik, wysoki i chudy mężczyzna. Pytałem się kilka razy alkalda, ktoby to był taki?

— Dowiesz się pan potém—odpowiadał alkald.

Nie wiedzieliśmy, dokąd jedziemy. Kiedyśmy się zatrzymali na chwilkę, ażeby pokrzepić siły i głód zaspokoić, jenerał oznajmił nam, że nieprzyjaciel ze wszech stron otoczył nas i że tylko stanowcze kroki wojenne i niespodziany napad mogą uratować Texas.

Zbliżyliśmy się więc do nieprzyjacielskiego obozu i będąc o dwieście kroków od nich oddaleni, zaczęliśmy strzelać z dział; ludzie zaś nasi rzucili się niespodzianie na nieprzyjaciela, przecisnęli się do obozu i jak zwierzęta krwi chciwe, lub jak lwy szlachetne z narażeniem życia własnego torowali sobie drogę do zwycięztwa.

Dowodziłem na prawém skrzydle, gdzie wał był wyższy. Wskoczyłem nań, straciłem równowagę i potoczyłem się na dół... Probowałem po raz drugi uczynić to samo, lecz znowu nie mogłem się utrzymać na nogach. Nareszcie przy pomocy jakiegoś żołnierza, udało mi się nań wdrapać po raz trzeci. Ciągnięty na dół własnym ciężarem, już miałem osunąć się do rowu, gdy w tém czyjaś ręka, schwyciła mnie z góry za kołnierz i wciągnęła na wał. Śród wrzawy i ze wzruszenia, niemogłem widzieć kto to taki, lecz spostrzegłem pikę, którą ktoś utopił w ramieniu jego, w chwili gdy mię ratował. Nieznajomy nie zadrżał nawet; nie wypuścił mnie z rąk dopóty, dopóki nie byłem na górze. Zaledwie wówczas zwrócił się z boleśnym wyrazem; powoli skierował broń swoję na Meksykanina, który go ranił. Lecz w téj chwili podbiegł alkald i zakłół przeciwnika. Wówczas ranny, który mi pomógł wleźć na wał, zawołał. „Nie ma za co dziękować panu!" Głos ten, pomimo krwawego widoku, jaki się przedemną roztaczał, przejął mię przerażeniem, przeniknął do szpiku kości; obejrzałem się, lecz nieznajomy wraz z alkaldem nacierał na kilku Meksykanów, którzy się rozpaczliwie bronili. Człowiek ten bił się widocznie nie dla tego, ażeby zabijać, lecz prędzéj dla tego, ażeby być zabitym. Jak ślepy lew przedarł się w środek nieprzyjacielski i rąbał w około siebie. Obok niego alkald odpierał nacierających nań Meksykanów.

W téj chwili zebrało się koło mnie ze stu ludzi z oddziału naszego. Rzuciłem okiem na pole bitwy, ażeby się dowiedzieć gdzie pomoc moja może być najwięcéj potrzebną i odwróciłem się już, ażeby uderzyć na nieprzyjaciela. W tém posłyszałem głos alkalda.

— Czy ciężko ranny jesteś, kochany Bob?—zapytał sędzia.

Słowa kochany Bob i głos alkalda, rozpaczliwy, rozdzierający serce, wstrząsł duszę moją i przykuł na miejscu. Obejrzałem się: krwią oblany Bob, bez życia, leżał w objęciach alkalda. Nie miałem czasu patrzeć nań dłużéj, gdyż ludzie moi wciągnęli mnie do najzaciętszéj walki, w środek obozu.

Tam młodzież zasłaniała piersiami swemi jenerałów swoich, lecz nic nie pomogło. Wkrótce staliśmy się panami obozu.

Wygrana ta nacechowana ludzkością, jakiéj doznał zwyciężony nasz nieprzyjaciel, złotemi głoskami zapisaną będzie w historji Texasu.

(Dalszy ciąg nastąpi).

Wiadomości Zagraniczne.

Wilno, 9 grudnia.

POGLĄD OGÓLNY.

Podajemy dziś odpowiedzi: ojca ś., cesarza Franciszka Józefa i króla pruskiego Wilhelma I, przesłane Napoleonowi III w przedmiocie wezwania ich na kongres.

Cesarz austrjacki wyraził się w następny sposób:

„Mości panie bracie,

„List pisany przez wasz majestat dnia 4 listopada, zwraca uwagę moję na niepewny stan Europy, na mogące zeń wyniknąć niebezpieczeństwa i przekłada mi urządzenie teraźniejszości oraz zabezpieczenie przyszłości na kongresie.

„Natchnęło ten krok waszemu majestatowi, szczere pragnienie oszczędzenia światu klęsk, jakie wojna ściąga. Zachować i zapewnić Europie dobrodziejstwa pokoju, strzegąc od wszelkiego uszczerbku cześć i godność krajów, któremi rządzimy, powinno być rzeczywiście jednym z przedmiotów naszéj nieustannéj troskliwości. Takie jest i moje najdroższe życzenie; dla doścignienia więc tego celu, wasz majestat zawsze polegać może na mojém współpracownictwie.

„Kierowany tém uczuciem summiennie roztrząsnąłem uczynione mi przełożenie.

„Musiałem naprzód zapytać siebie, czy projekt waszego majestatu, w obecnym swoim kształcie, łączy wszystkie warunki dozwalające mi powziąć nadzieję wypadku, zgodnego z waszemi i mojemi życzeniami.

„Powodzenie każdego przedsięwzięcia zawisło, w wielkiéj części, od sposobu jego zagajenia i od skreślonego dlań planu.

„Im jakie przedsięwzięcie jest trudniejsze, im wymaga współdziałania rozmaitszych sił i woli, tém potrzeba jest naglejszą jasnego porozumienia się co do punktu wyjścia, dokładnego orzeczenia przedmiotu i środków działania będących na względzie, określenia nakoniec z góry, obranéj drogi postępowania. Te warunki zdają mi się być istotnie ważnemi do powodzenia dzieła, które wasz majestat pragnie zagaić i do którego mię wzywa. Nim się z niém zespolę, poczytuję za niezbędne być oświeconym w niektórych szczegółach przedwstępnych. Słowem powinienem z niejaką dokładnością poznać podstawy i programmat obrad mającego otworzyć się kongresu.

„Przez wyszczególnienie z góry zadań, które kongres powinien roztrząsnąć, przez zapadłą zgodę, co do kierunku, mającego nadać się jego pracom, uniknionoby starcia się z zawadami nieprzewidzianemi, mogącemi wszystko narazić; usunięto by zagadnienia niebezpieczne i prawie do rozwiązania niepodobne, które znienacka podniesione, zajątrzyły by tylko rozprawy i wywołałyby nowe powikłania, zamiast załatwienia tych, które już istnieją.

„Powyższe względy, zdają mi się być nader ważnemi, aby nie miały zasługiwać na całą uwagę waszego majestatu. Książę Metternich otrzyma poruczenie, obszerniéj rozwinąć je ze swéj strony. Szczególna przychylność i zaufanie, jakie wasz majestat raczył zawsze okazywać mojemu ambasadorowi, ułatwią, miło mi temu wierzyć, to przedwstępne porozumienie się, które, zdaje mi się, należy ustalić, nim mógłbym oświadczyć moje spółdziałanie w powziętym przez wasz majestat zamiarze.

„Korzystam z téj zręczności do ponowienia uręczeń wysokiego poważania i niezachwianéj przyjaźni, z jakiemi jestem

Mości panie bracie,

Waszego cesarskiego majestatu

Dobrym bratem

Franciszek Józef“

Wiedeń 17 listopada 1863.

List króla pruskiego brzmi dosłównie jak następuje:

„Mości panie bracie,

„Pisząc do mnie list, doręczony mi 13 listopada przez waszego ambasadora, musiał wasz majestat być przekonanym, że szlachetne uczucia, które go natchnęły, znajdą u mnie to serdeczne przyzwolenie, jakiego panujący co z duszy pragnie szczęścia ludów, nie zdoła odmówić wspaniałemu celowi doradzanemu przez wasz majestat państwom europejskim, przy wezwaniu ich na kongres powszechny. Traktaty 1815 w ciągu półwieku, musiały koniecznie uledz zmianom, które nieuchronny wpływ czasu i zdarzeń sprowadza na wszystkie ustanowienia ludzkie. Niemniéj wszakże te traktaty jeszcze nie przestają tworzyć podstaw, na których spoczywa dziś polityczna budowa Europy. Będzie to więc zadaniem godném połączonych usiłowań wszystkich rządów, którym chodzi o utrzymanie porządku i pokoju: utrwalić tę podstawę, zastąpić jéj części już zniszczone, lub które obalić wypadnie, i otoczyć nowemi rękojmiami postanowienia zapoznane lub zagrożone. Z takiem to dziełem zespolę się z całego serca, z zupełną swobodą, radzenia się tylko troskliwości mojéj o ogólne dobro Europy; ponieważ Prusy, które nigdy nie wyszły z obrębu traktatów, nie mają wprost potrzeby wywoływania lub przeszkadzania zebraniu się kongresu.

„To położenie pozwala mojemu rządowi przystąpić do bezstronnego i bezinteresownego spółdziałania w zadaniu ustalenia między zwołanemi państwami przedwstępnéj zgody, co do zasad kongresu i uprzątnienia przez przezorne rokowania, trudności mogących rzucić nasiona niezgody w pracy zupełnie poświęconéj pojednaniu i pokojowi. Tym końcem rząd mój będzie gotów przyjąć oświadczenia, które wasz majestat uczynić mu rozkaże w widoku wymiany przygotowawczych pomysłów.

„Dziękuję waszemu majestatowi za oświadczoną mi gościnność i jestem pewny, że znalazłbym w Paryżu to serdeczne przyjęcie, jakie pamięć pobytu mojego w Compiegne czyni mi tak drogą; ale raczéj zgromadzeni ministrowie nasi powinni będą wyjaśnić, przez wzajemne roztrząśnienie i przygotować na sankcję panujących te przełożenia, jakie wytoczyć przyjdzie na kongres.

„Korzystam z téj zręczności do ponowienia uręczeń wysokiego poważania i osobliwéj przyjaźni, z jaką jestem,

Mości panie bracie,

Waszego majestatu dobrym bratem

Wilhelm

Berlin, 18 listopada 1863.“

Nakoniec podajemy list Piusa IX:

„Cesarski majestacie,

„Myśl wyrażona przez wasz majestat, że można bez wstrząśnień w Europie, a dałby Bóg, i w innych częściach, przy spółdziałaniu panujących lub ich przedstawicieli, ustalić systemat, który ukoi umysły i przywróci pokój, ciszę i porządek w wielu krajach, gdzie na nieszczęście, te dobrodziejstwa zginęły,—jest zamiarem czyniącym wielki zaszczyt waszemu majestatowi, i który przy spółdziałaniu wszystkich, a przy pomocy łaski boskiéj, sprawi najlepsze skutki.

„Dla tego z serdeczną chęcią, zespalamy się z tak chwalebnym zamiarem i najochotniéj możemy już teraz zapewnić wasz majestat, że cały nasz wpływ moralny udzielimy kongresowi, aby zasady sprawiedliwości dziś tak zapoznane i podeptane, podźwignięte być mogły, z dobrem zawichrzonego społeczeństwa; aby zgwałcone prawa przyjęto dla dopomnienia się o nie na korzyść tych, którzy na ich zgwałceniu ucierpieli, nadewszystko zaś, aby szczególnie przywrócono, w krajach katolickich, rzeczywiste pierwszeństwo w przyrodzonym porządku, służące jedynie prawdziwéj, katolickiéj religji.

„Wasz majestat nie będzie mógł zawahać się w uwierzeniu, że namiestnik Jezusa Chrystusa: bądź z obowiązków swojego szczytnego przedstawicielstwa, bądź z przekonania w którém trwa, że w połączonéj z uczynkami wierze katolickiéj, znajduje się jedyny środek właściwy do uobyczajenia ludów, nie może wśród kongresów nawet politycznych, uchybić obowiązkowi popierania z największą sprężystością praw naszéj najdostojniejszéj religji, która jest jedyną, świętą katolicką, apostolską i rzymską.

„Ufność, jaką wyrażamy, iż ujrzymy odzyskane zgwałcone prawa, rodzi się z sumiennéj powinności, wkładającéj na nas ich opiekę. Okazując się pełnymi stroskliwości w rzeczy tych praw, nie chcemy przecięż, aby wasz majestat kiedykolwiek przypuszczał, iżby mogła powstać w nas jaka wątpliwość co do praw będących własnością téj ś. stolicy, bo prócz innych pobudek walczących za niemi, mamy też uręczenia, wielokrotnie przez wasz majestat dawane i z jego rozkazu jawnie oświadczane, uręczenia, o których wątpić, jako pochodzących od tak wysokiego i potężnego panującego, zdawałoby się nam być krzywdzącém.

„Po tym wstępnym wykładzie, który okazał się nam tém potrzebniejszym, im myśl waszego majestatu lepiéj nam jest wiadomą, miło nam dodać, że przyklaskujemy postępom rzeczowym i że pragniemy prócz tego, aby ludy znalazły się w stanie używać w pokoju ich skutków, równie z powodu ciągnionych z nich korzyści, jak z powodu znajdowanéj w nich pożytecznéj pracy. Nie moglibyśmy tego powiedzieć w razie, gdyby nas wezwano do zaspokojenia pewnych pragnień, niektórych odłamów tych ludów, pragnień niemogących pogodzić się z wyżéj wypowiedzianemi zasadami.

„Żywimy nadzieję, że wasz majestat, w wysokiéj przezorności swojéj, uzna w naszém otwartém wynurzeniu znamię prawości zawsze towarzyszącéj działaniom stolicy apostolskiéj, a razem świadectwo wielkiego naszego poważania dla swej najjaśniejszéj osoby, do któréj wcale niewahaliśmy się przemówić tak wyraźnie w przedmiocie takiéj wagi.

„A przeto przy zapewnieniu naszego ojcowskiego przywiązania, dajemy waszemu majestatowi, jego najjaśniejszéj małżonce i następcy tronu, nasze apostolskie błogosławieństwo.

Dan w pałacu naszym watykańskim 22 listopada 1863.

Pius P. P. IX.“

Ogłosimy z kolei listy dalszych panujących, lubo treść ich mniej więcéj odpowiada duchowi, jakim tchną odpowiedzi trzech wielkich mocarstw, które przed ostatecznem przyjęciem lub odrzuceniem kongresu, żądają, aby Francja jasno i stanowczo określiła przedmioty, jakie zamierza oddać pod rozbiór téj międzynarodowéj rady.

Poufne dzienniki paryzkie usiłują przekonać, że nie straciły wiary w dojście do skutku kongresu, bo twierdzą, że Francja niema ani potrzeby, ani chęci tracić swoich przekonań; lecz i to pewna, że wielkim mocarstwom służy podobnež prawo i że nie zawahają się wykreślić z programmatu tych przedmiotów, które poczytają za podlegające jedynie własnemu nie zaś cudzemu sądowi.

W drugiéj zajmującéj dziś powszechność sprawie politycznéj, to jest w zatardze duńsko-niemieckiéj, podług depeszy z 12 grudnia dowiadujemy się, że cztery rządy niemieckie, którym sejm poruczył spełnienie przymusu związkowego, zapowiedziały Danji, aby w ciągu tygodnia wyprowadziła swe wojska z Holsztynu. Niewiadomo jaką odpowiedź rząd duński uczyni; depesza w tymże dniu 12 grudnia z Altony wysłana, pozwala spodziewać się, że wojsko duńskie, wkroczeniu niemieckiemu, stawić nie będzie żadnego oporu. Przez śmierć Fryderyka VII sprawa więcéj się jeszcze zwikłała, bo oprócz sporu o tryb zarządu księstwami, wynurzyła się nadto wątpliwość co do spadkobierstwa.

Roszczenia książęcia na Augustenburgu, zbyt gorąco przez dwory królewsko i wielko-książęco saskie podniesione, w nagłym zwrócie przekonań, przedstawiają się dziś, jeżeli nie jak bezzasadne, to przynajmniéj, jak wielce wątpliwe. Silnie zachwiały sprawę książęcia na Augustenburgu wyrazy wyrzeczone przez króla saskiego do deputacji, dopraszającéj się o orędownictwo wymagań rzekomego spadkobiercy. Król bowiem oświadczył: Że wzywane prawa nie są tak proste i jasne, jak by się niektórym zdawało; po czém dodał, że potrafi poskromić wszelki niecierpliwy wybuch, do jakiego by nierozważnie przyszło. Podobnież cesarz Franciszek Józef, przekonany przez hr. Rechberg o niepewności praw dzielnicy augustenburgskiéj, ostro zgromił adres rady miejskiéj wiedeńskiéj, w którym taż rada prosiła, o uznanie książęcia Frederyka za udzielnego władcę Szlezwigu i Holsztynu.

Rząd pruski odmówi zapewne wszelkiego poparcia roszczeń zmierzających do zupełnego oderwania księstw nad-elbiańskich od Danji, bo odłamy wyzwolone izby poselskiéj, berlińskiéj, przez dziwne jakieś zboczenie, sprawę zupełnie zagraniczną wypaczyły na prostą zatargę parlamentu z ministrami i zamiast zagłosowania wymaganych przez rząd 12 miljonów talarów, na wydatki przymusu wojskowego, izba uchwaliła adres do króla, w którym oświadcza: że pieniędzy powierzyć nie może panu von Bismarck i jego spółtowarzyszom, z obawy, aby ich nieużyli w sposób równie szkodliwy dla korony jak dla narodu. Ten krok śmiały i obrażający pociągnąć może rozwiązanie izby, w żadnym atoli przypadku nie posłuży ani książęciu na Augustenburgu, ani ustaleniu autonomji w księstwach.

Dzienniki nic dotąd nie doniosły o skutku przełożeń, z jakiemi lord Woodehouse wysłany został do Kopenhagi, niewiadomo też jeszcze co ostatecznie postanowił król szwedzki Karol XV, trudno bowiem wierzyć depeszy ogłoszonéj w Kopenhadze dnia 16 grudnia, że gdy dobro królestwa nie pozwala mu wdawać Szwecji w wojnę z Niemcami, wierny współczuciu swojemu dla Danji, Karol XV osobiście przynajmniéj pośpieszy walczyć w jéj obronie.

Cesarz Napoleon wysłał jenerała Fleury do Kopenhagi, rzekomo dla pozdrowienia Chrystjana IX, z powodu wstąpienia jego na tron, rzeczywiście zaś z pojednawczemi przełożeniami. Słychać, że dla zaklęcia burzy, po cofnieniu już dekretu 30 marca wcielającego Szlezwig do Danji, nawet wspólna dla królestwa i tego księstwa konstytucja, zagłosowana dnia 18 listopada, ma być do rozstrzygnienia zatargi, zawieszoną.

W chwili, kiedy to piszemy, wojska związkowe miały już wkroczyć do księstw, bo przeprawa przez Elbę powinna była przez 6,000 Sasów nastąpić w dniu 20 i 21 grudnia. Cokolwiekbądź, w przyszłym czwartkowym poglądzie będziemy mogli uwiadomić czytelników Kurjera o rozpoczęciu lub odroczeniu nieprzyjacielskich kroków.

We Francji komissja senatu przedstawiła na posiedzeniu 6 grudnia projekt adresu w odpowiedź na mowę Napoleona III wyrzeczoną przy otwarciu parlamentu dnia 5 listopada.

Nim podamy ten dokument, skoro dójdzie nas wiadomość o jego zagłosowaniu i złożeniu cesarzowi, poprzestaniemy na ocenieniu go przez dziennik Niepodległość belgijska, zawartém w następnych słowach:

„Adres kończy się uwagami nad polityką zagraniczną, zamkniętą w wielkiéj myśli cesarskiéj zwołania kongresu. Przy pierwszém odczytaniu téj części, uderzają trzy wrażenia: naprzód, że adres odzywając się o Rossji tłómaczy się względem niéj w sposób dziwnie łagodny, mówiąc: że w sprawie polskiéj, rząd rossyjski nieporozumiał się z mocarstwami zachodniemi; powtóre, że senat zagrzewa cesarza do zgromadzenia kongresu, mimo odmowę Anglji; potrzecie że członkowie komissji zdają się podzielać obawy mniemania powszechnego, nie mniéj atoli chcieliby umocować cesarza do wszelkich przedsięwzięć, jakie podjąć zechce w imię Francji.

Z Wiednia rozeszły się pogłoski o zmianie gabinetu; powodem do niéj nie jest żadna myśl obrania przez rząd różnéj od dotychczasowéj drogi politycznéj, ale wprost choroba pana Schmerling, który był duszą polityki wewnętrznéj.

Z Anglji donoszą, że lord Elgin wielkorządca Indji zakończył pełen chwały i zasług żywot; wysoką zajmowaną przezeń posadę obejmie Sir James Lawrence.

Nakoniec z depeszy wysłanéj dnia 16 grudnia z Londynu, doszła nas smutna wiadomość, że prezydent Stanów Zjednoczonych Abraham Lincoln ciężko zapadł na zdrowiu. Spodziewamy się, że wkrótce pocieszeni zostaniemy pomyślniejszém doniesieniem o tym amerykańskim mężu stanu, którego Opatrzność powołała na tak trudną posadę, w epoce ciężkiéj i najeżonéj tylu niebezpieczeństwami a który zjednał sobie nieposlednią chwałę, że od trzech lat, wśród tylu przeszkód umiał uczciwie i z największą gowności zachować przyjazne stosunki ze wszystkiemi europejskiemi mocarstwami.

Abraham Lincoln dotknięty został ospą przyrodzoną.

Włochy.

PAŃSTWO KOŚCIELNE

Rzym, 28 listopada. Komitet narodowy rzymski wydał pokryjomu dziełko, które do najwyższego stopnia zajęło ciekawość powszechną; a chociaż książka tajemnie wydana z największą trudnością po ręku krąży, jednak wszyscy zdają się być oznajomionymi z jéj treścią. Pod napisem Zeznania Konstancji Diotalevi, (stronic 204), komitet narodowy wydrukował część procesu, który na wiosnę wytoczono nieszczęśliwemu Fausti, dworzaninowi kardynała Antonelli, i w skutek którego Fausti za zdradę stanu, za list rewolucyjny do gubernatora Rieti za wydawanie tajemnic, o których jako domownik kardynała Antonellego mógł wiedzieć, hrabiemu Cavour i baronowi Ricasoli, skazany został na lat 20 do galer.

Kiedy pierwszy raz Fausti uwięziony został, niepodobna było domyślić się, kto był jego oskarżycielem. Współcześnie i Konstancja Diotalevi, niewiasta tak osławiona, że mąż jéj musiał wyjść z półku za to, że się z nią ożenił, wtrącona została do więzienia. Ksiądz de Mérode odwiedził ją tam dwa razy; wkrótce wyszła na wolność, ponieważ uczyniła przed sędzią śledczym Collemasi tak zwane w Rzymie zeznania bezkarne; co znaczy, że zastrzegła dla siebie bezkarność za odkrycie wiadomych sobie tajemnic. Komitet narodowy rzymski miał ją na oku i powziąwszy ślad, że jéj zeznania znajdują się w ręku sędziego Collemasi, przekupił odźwiernego, który wszystkie papiery odnoszące się do sprawy wytoczonéj panu Fausti ukradł i komitetowi wydał.

Wydanie na jaw téj książki przeraziło największym strachem wiele osób, ponieważ Konstancja Diotalevi obwiniała 200 osób wszelkiego stopnia i powołania. Sędzia Collemasi, członek ś. konsulty, poczynił przy imionach tych osób swoje uwagi, bardzo niebezpieczne dla tych, do których się ściągają.

W téj liście obwinionych znajdują się kardynałowie, prałaci, zakonnicy, gwardjacy palatyńscy, urzędnicy wszystkich wydziałów, nie wyjączając nawet policji watykańskiéj.

Książkę rozesłano wszystkim osobom, których imiona były w niéj wymienione. Łatwo wyobrazić sobie, jaki to przestrach sprawiło. Udają oni wprawdzie spokojnych, ale zwierzchność patrzy na nich surowo; obwinieni pamiętają dobrze, że święta konsulta przy złożeniu papieżowi zeznań Konstancji Diotalevi między innemi wyraziła: na wszystkich stopniach hierarchji znajdują się zdrajcy, których zwierzchność ma na oku.

Różne krążą wieści o sposobach użytych przez komitet do rozesłania téj książki kardynałom, ministrom, a nawet urzędnikom policyjnym. Egzemplarz przeznaczony dla papieża doszedł rąk jego przy liście komitetu bardzo ciekawym i wymównym, zakończonym następnemi wyrazami: Rzuć tę łódź zbutwiałą i wstąp na okręt Włoch.

Jest to zdarzenie pod wszelkiemi względami bardzo dotkliwe dla rządu papieskiego; bo z dwóch rzeczy jedna:

Albo pani Diotalevi kłamie;

Albo powiedziała prawdę.

Jeżeli kłamie, jeżeli jéj świadectwo godne jest tylko pogardy, jak cały Rzym utrzymuje, jakże święta konsulta mogła oprzeć swój wyrok na tak wierutnych fałszach niegodnéj istoty.

— Turyn, 2 grudnia. Rzecz oczywista, że sprawa włoska znacznie posunęła się naprzód, w skutek rokowań dyplomatycznych z powodu kongresu. Niechodzi już o układy między stolicą św. i Włochami, ale o dalszy pobyt lub wyprowadzenie wojska francuzkiego. Mniemanie powszechne doskonale zrozumiało następstwa mogące wywinąć się z tego co zaszło, i wielce zadowolonem stąd zostało.

Wyprowadzenie wojsk z Rzymu może przywrócić jednomyślność między Francją i Anglją.

Rząd włoski z całych sił pracuje nad wznowieniem tego wielkiego przymierza zachodniego, które od 1830 było tak bogate w skutki i uświetniło się niejednem powodzeniem.

Wczoraj miasto Turyn było świadkiem obchodu pogrzebowego, który urosł do politycznéj doniosłości. Przewieziono do dworca kolei żelaznéj trumnę jenerała Pepe, który przed śmiercią objawił pragnienie: aby jego zwłoki pogrzebiono w Neapolu, skoro ojczyzna będzie wolną. Minister spraw wewnętrznych, pan Peruzzi i większa część jego towarzyszów szli piechotą za wozem żałobnym; tuż za niemi postępował syndyk turyński i wybor ludności. Turyn chciał przekonać Neapol, składając hołd jednemu z jego najsławniejszych synów, że uczucie zawiści municypalnych, które stronnictwa starają się wyzyskiwać, nie istnieją między ludnością piemoncką.

Oddając hołd uroczysty obrońcy Wenecji, chciano też dowieść, że Włochy nie poczytują się za zupełnie swobodne aż po wyzwoleniu sławnego grodu, który zajmował tak szerokie miejsce w dziejach narodowych i który oczekuje wiele od dzielności spółbraci. Cała ludność zespoliła się z tym objawem, którego myśl daléj sięgała nad osobiste uczczenie pamięci znakomitego wodza.

Izba odesłała do nowéj komissji prawo ziemsko-kredytowe. Zdaje się, że użyto grzecznego sposobu usunienia go z porządku dziennego; ale może wypaść inaczéj. To tylko pewna, że to prawo wywołało żwawą oppozycję i wstręt niezmierny. Trudno, aby wzięło nad niemi górę; chybaby ministrowie zagrozili złożeniem urzędów, do czego niema podobieństwa.

Turyn, 5 grudnia. Izba poselska roztrząsa teraz przedmiot wielkiéj doniosłości, skąd wynurzają się o stanie Sycylji bardzo ciekawe szczegóły.

Jeden z posłów sycylijskich, pan d'Ondes Reggio zagadnął ministrów o nadużyciach, jakich wojsko miało dopuścić się w Sycylji, i dopomniał się o śledztwo parlamentowe. Pan d'Ondes siedzi po lewicy, ale właściwe jego miejsce byłoby raczéj po prawicy. Jest to mąż najuczciwszy, niezdolny uchybić przysiędze; ale który, pod wpływem przekonań religijnych niezgodnych z systematem jednoty i centralizacji biorącéj dziś górę, stanął za obrębem stronnictwa działającego. Głos jego był gorący, namiętny, niekiedy wymówny, kiedy przedstawiał nadużycia, w które wierzy, i odwoływał się do owych wielkich zasad słuszności i prawa, które społeczeństwem rządzić powinny.

Odpowiedział mu minister wojny. Jenerał della Rovere jest mąż zimny, praktyczny, niełatwy do wzruszeń. Słowa jego spokojne i rozumne wywierają wielkie wrażenie. Zdaje się, że następne prawdy wynurzyły się z tych rozpraw.

Trudności, na jakie rząd natrafia w Sycylji wynikają z konskrypcji. Sycylja nigdy nie podlegała temu prawu; nic więc dziwnego, że zdarzają się znaczne trudności. W ciągu trzech lat liczba zbiegłych żołnierzy i rekrutów wzrosła aż do 26,00 ludzi. Tego rodzaju rekruci, jako wyjęci z pod prawa łączyli się w znacznéj części z bandytami i złoczyńcami. Wywinął się stąd nieznośny stan rzeczy, któremu należało położyć koniec.

Dodać potrzeba, że w Sycylji tak samo jak w Korsyce, zabójstwo nie jest poczytywane za zbrodnię hańbiącą, skoro kradzież niebyła do niego powodem. Vendetta (zemsta) jest tam szanowaną i nikt nie chce składać sądowego świadectwa przeciw zbrodni, na którą mniemanie powszechne nie zapatruje się tém samem okiem jak w innych krajach.

Zadanie zwierzchności wojskowéj schwytania 26,000 zbiegów i przywrócenia spokojności w kraju głęboko zmurtowanym i którego cząstki są jeszcze prawie dzikiemi, to zadanie niebyło łatwe. Umyślono urządzić kolumny ruchome, które po kolei opasywały wsi i trzymały pewien rodzaj blokady, dopóty, dopóki nie pochwytały zbiegów albo ludzi przez sądy wymienionych. W ten sposób uwięziono ich od 5-ciu do 6,000 i bezpieczeństwo w kraju zostało niemal przywrócone.

Być bardzo może, że nieobeszło się przytém bez nadużyć, że niektórzy z dowódców działali nietrafnie i bez umiarkowania; bo też mimo całą karność wojska włoskiego, mimo światło i umiarkowanie dowódców, było prawie niepodobieństwem, aby tu i ówdzie nie zaszły dotkliwe zdarzenia. Ale rząd powinien był przedewszystkiem wprowadzić w wykonanie ustawę o konskrypcji i przywrócić bezpieczeństwo w kraju.

Lubo więc rozprawy ledwie zostały zagajone, można być pewnym, że izba nie uchwali śledztwa i nie zechce wątlić sprężystości rządu oraz utrudniać zadanie już same z siebie tak niełatwe. Zdaje się, że pan d'Ondes postępuje z dobrą wiarą, ale uległ wrażeniom niektórych szczegółów i za nadto uląkł się środków doraźnych choćby te były niezbędnemi.

Dodać należy, że zadanie wojska jest tém trudniejsze w Sycylji, że zbiegom pomagają po części urzędnicy gminowi.

Jenerał Govone dowodzący w Sycylji, rodem Piemontczyk, jest mężem wielkich przymiotów. Posiada wszystko co odznacza dawne wojsko piemonckie: waleczność, krew zimną, miłość karności i sprawiedliwości. Jedyny zarzut, jakiby można uczynić jenerałom téj szkoły, jest pewna sztywność i wygórowana prawidłowość. Ale gdzież doskonałość na świecie?

Jenerał della Rovere i sam należy do téj szkoły. Rozumna jego mowa sprawiła wielkie wrażenie. Nie wahał się wyznać, że zaszły dwa bardzo żałośne zdarzenia. Ale sprawców ich zaskarżono przed sądem; i niepodobna było właściwiéj postąpić. Dowiódł, że stan Sycylji wielce się polepszył i bezpieczeństwo niemal wróciło. Schwytano 4,000 zbiegów i 1,200 przekonanych złoczyńców.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

BERLIN, wtorek 15 grudnia wieczorem; Dziś złożony został izbie poselskiéj projekt adresu. Radca tajny p. Abeken, zastępujący pana von Bismarck, wyraził, że znajduje potrzebę powtórzyć to, co sam minister oświadczył wczora przed kommisją.

Pierwszym celem pożyczki, rzekł p. Abeken, jest zgodnie z naszemi obowiązkami związkowemi, poprzeć postanowienie tyczące się przymusu wojennego, a to wymaga 30-tu tysięcy żołnierzy. Drugim celem jest przedsięwzięcie środków ostróżności w obec wyniknąć mogących dalszych powikłań, a mianowicie uderzenia przez Duńczyków na oddział wojska związkowego, i odstrychnienia się Prus od traktatu londyńskiego. Rząd winien być w gotowości w obec tych wszystkich zagadnień prawnych i okolicznościowych.

Ostateczny rozbiór adresu odroczono do piątku. P. Sybel mianowany sprawozdawcą, p. Virchow jego pomocnikiem.

MONACHJUM, wtorek 15 grudnia. Gazeta bawarska umieściła artykuł tłómaczący, że sposób zapatrywania się Bawarji na sprawę księztw jest zupełnie zgodny z poglądem sejmu związkowego. Rzecz o spadkobierstwie—mówi Gazeta—została wytoczona przed sejm związkowy, rokowania w tym względzie mają być prędko doprowadzone do końca.

Gazeta dodaje, że rząd bawarski, przystępując do przyznania książęcia na Augustenburgu, uprzedził by swym sądem postanowienie sejmu i zgwałcił by swoje powinności związkowe, jeśli by dowolnie i pojedyńczo chciał zapewnić przewagę własnym widokom; nie może więc przychylić się do tego kroku, który też w niczem by nie przyśpieszył rozwiązania sprawy księstw.

LONDYN, wtorek 15 grudnia. Wiadomości z San-Donimgo oznajmują, że położenie Hiszpanów polepsza się i wykazują odniesione przez nich korzyści. Powstańcom zbywa na żywności.

BUKAREST, wtorek 15 grudnia. Na wczorajszém posiedzeniu izby, prezes rady przełożył, aby odpowiedź na mowę książęcia Kuza odroczyć do końca sejmu.

Ponieważ ministrowie oświadczyli, że w razie nieprzyjęcia tego wniesienia złożą urzędy, sejm przeto, za radą pana Rosetti, zagłosował je jednomyślnie.

ALTONA, środa 16 grudnia. Goniec północny donosi o pogłosce, że p. von Scheel-Plessen, znowu został wezwany do Kopenhagi i udał się do téj stolicy.

M e r k u r y altoński pisze, iż dowiedział się z dobrego źródła co następuje, o przybyciu wojsk związkowych do Holsztynu: naprzód 6,900 Sasów i półk huzarów hanowerskich przeprawią się 20 i 21 grudnia na prawy brzeg Elby do księstw; spółcześnie 5,000 Prusaków zajmie stanowisko w Lubece, 5,000 Austrjaków w Hamburgu i około 6,000 Hanowerczyków stanie na lewym brzegu Elby we własnym kraju, aby służyć za pierwszą siłę odwodową w razie oporu Duńczyków. Druga siła odwodowa, z 20,000 Austrjaków i Prusaków, pozostanie na teraz w gotowości w Austrji i Prusach.

LONDYN, środa 16 grudnia. Podług wiadomości z New-Yorku, jenerał Meade opuścił swój obóz i cofnął się na północ Rappahannocku. Jenerał Sedgerick (?) tymczasem go zastępuje.

Jenerał Hardee, (?), zastąpił jenerała oderwańców Braxton Bragg. Oderwańcy zabierają się do działań zaczepnych.

Jenerał Longstreet został odparty od Knoxville.

Prezydent Lincoln niebezpiecznie zachorował na ospę. W Cincinati wystąpiono z kandydaturą jenerała Mac-Clellan do prezydenctwa.

KOPENHAGA, środa 16 grudnia. Król w odezwie dnia 15, powołał pod chorągwie uwolnionych żołnierzy, dla udania się do Holsztynu, w sprawie ocalenia czci i bezpieczeństwa monarchji.

Jenerał Fleury przybył tu z Paryża. Hr. Sponneck oczekiwany jest z Aten.

Dziennik Foedrelandet umieścił telegramm ze Stockholmu, oznajmujący, że król szwedzki ostatecznie postanowił przybyć z osobistą pomocą Danji; oraz podaje za rzecz pewną, że depesze w tym duchu wyprawiono wczoraj do mocarstw.

Nakoniec uwiadamia: że zamówiono wielkie kupna potrzeb dla wojska szwedzkiego i że ogromna działalność panuje na warstatach artylerji.

STOCKHOLM, środa 16 grudnia. Dziennik poufny zaręcza, że Szwecja ani chce ani może opuścić Danji w niebezpieczeństwie.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— UPRAWA WINNIC W BESSARABJI.— Produkcja wina w Bessarabji, jakkolwiek dokładniéj cyfry jéj rozmiarów dać niepodobna, ponieważ nikomu jeszcze nieprzyszło do głowy o tę dokładność się postarać, z pierwszego jednak wejrzenia na plantacje już dostrzedz można, iż ma ogromne rozmiary. Rok upływający niebył pomyślnym dla winnic bessarabskich, i dla tego owoców tegorocznych brać za miarę produkcji niemożna; lecz średni urodzaj winogron w téj prowincji daje około 12 miljonów garncy wina. Zdawałoby się tedy, że obok rolnictwa i hodowli bydląt, uprawa winnic powinna niezmiernie wpływać na pomyślność tamtejszych rolników. Rzeczywistość jednak niebardzo odpowiada teoretycznym z góry poglądom. W jednym tylko powiecie akermańskim winnice bessarabskie uprawiają się według podań praktykowanych nad Renem i Moselem; wszystkie inne są niemal bez wyjątku źle doglądane, powierzone miłosierdziu natury. Stąd wynika, iż winogrona nieodznaczają się ani wielkością, ani smakiem, a wyrób z nich wina według sposobu, jakiego używano jeszcze w starożytności, niemoże nagrodzić braku dobrych przymiotów jagody, lecz owszem prędzéj do ostatka je niweczy. Stąd swoją koleją wypływa ograniczenie żądania wina bessarabskiego do stron odleglejszych, trzyma je na miejscu do wygórowanéj konsumcji domowéj i niedozwala podnosić się jego cenie. W Kiszeniewie i okolicach tego miasta produkuje się wina około 4 miljonów garncy; z téj ogromnéj massy około 8 miljonów garncy spożywa się w samym Kiszeniewie. Ilość i przymioty wina stanowią o jego cenie, która z tego powodu jest tutaj niezmiernie nizką, a stąd wypływa tak kolossalna jego konsumcja w Bessarabji, jakiéj przykładu gdzieindziéj nieznaleźć. W całéj prowincji bardzo mało napotkać można takich, nawet pomiędzy niezamożnymi, którzyby własnéj niemieli plantacji, a ci, którzy się jeszcze poprzednio na to niezdobyli, teraz z każdym rokiem zakładają nowe winnice. Gdyby obok tego popędu do powiększenia rozmiarów, mógł też być popęd do udoskonalenia produkcji, rzecz niezmiernieby na tém wygrała, ale tego właśnie udoskonalenia tutaj niema. Są w Bessarabji takie wyborne wina, które bynajmniéj nieustępują zagranicznemu; lecz droga ich odbytu do tego stopnia jest utrudnioną, że jak wszystko, co dobroczynna gleba téj krainy wydaje, muszą krążyć tylko w nader szczupłym zakresie. Ten brak korzystnego i łatwego odpływu produktu do stron odleglejszych stał się największym powodem do zaniedbania pilnéj uprawy winorośli, które, jak wiadomo, ciągłego wymagają czuwania, ażeby piękny owoc wydały. Obok tego, spekulacja handlarzy, którzy pod rozmaitemi tytułami przefabrykowane wina miejscowe podają, nadwerężą do ostatka jaki taki obieg czystego wina bessarabskiego, nad którém podwójne dotąd cięży nieszczęście: licha cena na miejscu, a zła reputaccja w stronach dalszych. Pomimo jednak nadmiernéj konsumpcji na miejscu i wszystkich zawad na drodze wywozu, znaczna część wina bessarabskiego idzie do ościennych gubernij. W Kijowie, Żytomierzu, Kamieńcu, Charkowie sprzedaje się wino bessarabskie obficie; ale imienia jego nikt tam nieposłyszy, bo je przezwano inaczéj. Handlujący napojami zagranicznemi kupują w Bessarabji najlepsze wino hurtem po 100 rub. sr. za 100 wiader; jest to najwyższa cena, jaka się w téj okolicy praktykuje. Do takiego wina nietrzeba dodawać wiele ingredjencij, a bardzo łatwo przerobić je na jakie się podoba bordeaux lub chateau-lafitte. W takim razie cena tego wina niezmiernie wzrasta. Lecz przytoczyliśmy tutaj cenę wina bessarabskiego nader rzadko praktykowaną na miejscu produkcji. W roku przeszłym, kiedy urozaj był obfity, płacono na miejscu za 100 wiader wcale dobrego wina od 5 do 10 rubli. Sprzedażą wina na miejscu w Bessarabji trudnią się niemal wyłącznie żydzi, którzy też sami, stosownie do urodzaju, nacisku żądania i przymiotów napoju, wyznaczają mu cenę. Wino w największéj ilości produkuje się tak nazwane „koszerne,“ ażeby przez żydów używaném być mogło; inaczéj z plantacji niemiałoby odbytu. Stąd nieuchronna potrzeba obecności i udziału żyda przy zbiorze winogron, fermentacji i zlewaniu, a potém sprzedaży wina z piwnicy; stąd swoją koleją zupełna zależność producentów od żydów miejscowych i nowe utrudnienie ruchu handlowego. Rozmaite umowy i zmowy, będące wynikiem takiego stanu rzeczy, sprawiają to, iż nikt bez porozumienia się z handlarzami miejscowemi i opłacenia się im za zezwolenie, częstokroć pod cherymem, kupować niemoże wina bessarabskiego wprost od producenta. Srogą klęską dla uprawy winnic, jak w ogólności dla całego rolnictwa, jest też sprzedawanie produktu, że tak powiemy, na pniu, wyprzedzając czas jego otrzymania. Prawie wszyscy wiejscy właściciele winnic w Bessarabji tak czynią, że np. owoce ich przemysłu, mające być otrzymanemi w roku przyszłym, już w ciągu tegoroczńej jesieni sprzedają się za kontraktem po cenie i w ilości oznaczonéj. Jeżeli urodzaj niedopisze, podwójna strata spada podówczas na producenta: musi wino oddawać taniéj od ceny bieżącéj, a za niedostarczenie całkowitéj ilości oznaczonéj płacić sztrafy lub się wikłać w nowe zobowiązania. Wreszcie, prócz złych dróg, fałszowania produktu, solidarnéj zmowy handlarzy, i szkodliwych zobowiązań, przeszkadzają jeszcze wzrostowi winnic w Bessarabji arendy po wioskach. Dzięki téj zawadzie, właściciel winnicy niema prawa sprzedać na miejscowe spożycie ani jednéj kropli wina pod karą 25 rub. sztrafu za oko. Sprzedawać do arendy, jest to prawie oddawać produkt darmo, bo nawał kontrahentów jest wielki i arendarz płacić może jak mu się podoba. Pozostaje więc jeden pewny środek: pić samemu ile się zmieści. Tak też pospolicie czynią wieśniacy mołdawscy. Urodzaj winogron w roku bieżącym był bardzo skąpy i ceny wina szybko wzrosły: za sto wiader płaci się obecnie od 60 do 90 rub.; a jednak wielu, wielu jest takich, którzy swe tegoroczne zbiory sprzedali w roku przeszłym po 10 do 15 rub. i za te pieniądze oddać je muszą. Posiadający zasobne piwnice skorzystają na oszczędności; lecz takich jest niewielu, a ogół tylko straci. Radykalne reformy w gospodarstwie winnicznem są niezbędne.

GAZETA ROLNICZA.

Ogłaszamy prenumeratę na rok 1864. Po głębszém bowiem zastanowieniu się, zachęceni wielu wezwaniami z prowincji, postanowiliśmy jeszcze w tym czwartym roku istnienia wydawać G a z e t ę R o l n i c z ą. Warunki prenumeraty pozostają te same, to jest, złotych 6 groszy 20 kwartalnie. Zapisywać się można na wszystkich stacjach pocztowych w Królestwie Polskiem, Prusiech i Austrji. Prenumeratorowie z zachodnich gubernij Cesarstwa i t. p., przeznaczone pieniądze ma prenumeratę G a z e t y R o l n i c z é j raczą przesyłać wprost pod adresem Redakcji do Warszawy; albo tam gdzie stacje pocztowe nie są upoważnione jeszcze do przyjmowania przesyłek pieniężnych do Królestwa Polskiego, prenumeratorowie nasi raczą takową prenumeratę nadsyłać do Wilna pod adresem księgarni pana J ó z e f a Z a w a d z k i e g o z napisem: „pieniądze prenumeracyjne na Gazetę Rolniczą,“ z dopłatą na kopertę rs. 2 rocznie.

Dodatki, podobnie jak w latach ubiegłych, bezpłatnie rozsyłane będą.

W piérwszém półroczu 1864 roku, roześlemy zapowiedziane dzieło „Z a r z ą d g o s p o d a r s k i“ napisane przez Leona K ą k o l e w s k i e g o, wszystkim prenumeratorom G a z e t y R o l n i c z é j bez żadnéj dopłaty.

Dzieła gospodarskie i ludowe nakładem naszym wydane, za nadesłaniem pieniędzy, za pół ceny przez prenumeratorów G a z e t y R o l n i c z é j mogą być nabyte.

Upraszamy o wspomaganie pisma naszego radami i współpracownictwem z prowincji, od tego bowiem dalszy byt jego i pożyteczność najbardziéj zależeć będą.

Wreszcie prosimy o wcześniejsze zapisywanie na stacjach pocztowych, a to celem uniknienia nieregularności w odbiorze, zwłaszcza pierwszych Numerów w początku roku przyszłego. 3.

† Dnia 21 listopada bieżącego roku przeniósł się do wieczności w Białymstoku ś. p. Michał Kulesza, nauczyciel rysunków przy tamecznem gimnazjum i instytucie panien. Urodził się on w okolicach Wilna, i w uniwersytecie wileńskim ukończył kurs nauk. Poświęciwszy siebie specjalnie wydziałowi sztuk pięknych, jako malarz, uczynił wkrótce swe imię głośném. W charakterze prywatnego domowego nauczyciela, przebywał najczęściéj w Pinszczyznie, mianowicie w Łuninie, dobrach księcia Hieronima Lubeckiego, gdzie wykonywał akwarellą krajobrazy ze znakomitym talentem. Powołany stamtąd przez księcia Worońcowa, malował widoki Krymu a następnie, wezwany do Petersburga w 1858 roku, zdejmował widoki Peterhofu i Carskiego-sioła. Dla towarzystw naukowych: jeograficznego i archeologicznego tamże wykonywał rozmaite prace, mianowicie odmalował szacowny swoją starożytnością I s k o r o ś ć, na Wołyniu, gdzie były kąpiele Olgi. W służbie koronnéj zajmował posady nauczycielskie w Krożach, następnie w Grodnie a potém w Białymstoku, gdzie umarł w 68 roku życia. Wydał znaną ogólnie i cenioną przez artystów i amatorów T e k ę M i c h a ł a K u l e s z y, przedstawiającą w pierwszym poszycie krajobrazy miejscowe. Pamięć miłego charakteru i cnót domowych tego znakomitego artysty przetrwa długo w sercach tych co go znali, a prace wykonane przez niego imię ś. p. Michała Kuleszy przeniosą do potomności. Wieczny mu pokój niechaj świeci w przyszłém życiu, do którego powołany został! (E. T.)

PRZEGLĄD NAUKOWY.

Morze, ukrywające w łonie swojém niezliczone skarby przyrody, cały prawie tajemny świat, który natchnął łatwowierne umysły naszych przodków baśniami o pałacach, miastach i ogrodach podwodnych, to morze powiadamy, prócz skarbów przyrodzonych, mieści też w sobie tyle szczątków ludzkiego przemysłu i pracy. Ileż to statków rozmaitego rodzaju pochłonął Ocean od czasów Noego? Jaka rozmaitość być musi tych rękodzieł, sprzętów, które rozmaite wieki i ludy rozsiały po tych gajach koralowych, łąkach uwitych z olbrzymich alg i porostów, po tych nieprzejrzanych płaszczyznach wybrukowanych przeróżnemi muszlami, oświeconych fosforescencją mirjadów wymoczków, usianych tysiącznemi zwierzokrzewami, co walczą pomiędzy sobą o pierwszeństwo pod względem barw, kształtów! Jakżeby się pięknie wydawały wśród tych cudów natury owe oręże, zbroje, działa, naczynia i przerozmaite sprzęty wszechwieków, gdyby jakimś cudownym sposobem ręka czasu zdołała je aż po dziś dzień zatrzymać w takiéj formie i barwie, w jakich się znajdowały w chwili zatonięcia! Zaprawdę, można by było delfinom i fokom pozazdrościć tak świetnego muzeum!

Ale niestety! czas wszystko niszczy, a tém bardziéj, gdy wejdzie w przymierze z tak groźnym żywiołem jak ocean. Czego niedokwas niepokryje swą martwą barwą, czego robactwo wodne nie stoczy i nie zniszczy, to piasek powolną ręką zasypie i pogrzebie na wieki. Bywają jednak przykłady, że w przezroczu morskiém oko ludzkie dostrzeże jakąś rzecz, sprzęt lub towar, nadewszystko, gdy poszukiwanie odbywa się w prędkim czasie po ich zatonięciu. Do wydobywania ich używano rozmaitych sposobów i przyrządów, z których najpowszechniéj znanym jest d z w o n w o d n y, rozmaicie ulepszany i zastosowywany. Zanadto jest on znany naszym czytelnikom, abyśmy go opisywali. Wspomnimy tylko o nowym nader dowcipnym sposobie wydobywania zatopionych towarów, który znalazł już dzisiaj dość obszerne zastosowanie. Wynalazcą jego jest Viotti, Piemontczyk. Zasadza się na tém, że do zatoniętych przedmiotów przymocowują się skórzane lub kauczukowe balony, napełnione powietrzem, lub w o d o r o d e m, które wyciągają ciężary na powierzchnię wody. Dzięki temu sposobowi, p. Bauer wydobył niedawnemi czasy bawarski parostatek „Ludwik,“ który był zatonął w Konstancjeńskiem jeziorze. W tym celu nurkowie przyczepili do parostatka dwa wielkie balony uszyte z nieprzemakającéj materji. Balony te zostały następnie napełnione powietrzem za pomocą rur guttaperchowych, które jednym końcem łączyły się z pompą tłoczącą, drugim zaś z balonami. Zaledwie praca została ukończoną, gdy powierzchnia wody silnie się wzburzyła i wkrótce, z nadzwyczajną szybkością, statek wypłynął na powierzchnię jeziora. Stamtąd inny parowiec odprowadził go do przystani.

Do licznego szeregu przyrządów przeznaczonych do badania stanu temperatury, policzyć należy wynaleziony niedawno przez dra Joule'a ciepłomierz, pokazujący zmiany temperatury aż do tysiącznéj części stopnia termometru Celsjusza. Ciepłomierz ten tak jest czuły, że okazuje zmiany przy zbliżeniu doń na 3 metry, wody ogrzanéj na 30 stopni. Dzięki temu ważnemu wynalazkowi rozstrzygniętém zostało pytanie o cieple księżycowych promieni, które dotąd było tylko domyślném. Wiele téż i innych naukowych kwestij rozstrzygnie ten wynalazek w sposób stanowczy. Nie jeden punkt sporny w fizjologji, fizyce i chemji zostanie przez to należycie wyświecony, a być może nawet wiele zupełnie niespodziannych praw przyrody, ukrytych dotąd naszemu oku, wydobędzie się na jaw za pomocą tego przyrządu, który tak jest skomplikowany, że nie śmiemy jego opisem nudzić czytelników.

Do nauk, które długo silny opór spotykały w przesądach społeczeństwa, dopóki wreszcie nie stanęły krzepką nogą w jego mniemaniu, należy bez wątpienia anatomja. Jeden z najświatlejszych pisarzy francuzkich nazywa ją słusznie n a u k ą m ę z k ą. Istotnie trzeba być mężczyzną, aby ją doskonale pojąć i ocenić, aby bez drżenia bojaźliwego spotkać śmierć oko w oko, aby ze stoicką obojętnością spójrzeć na swój wizerunek — w przyszłości, która może jutro, może dziś nas oczekuje!... Anatomja ma swoje niedogodności, być nawet może ma ujemną stronę, lecz jakże natomiast jest wielką, gdy spójrzymy na nią okiem bezstronném, gdy to ciało nasze biedne, to m i k r o k o s m o s starożytnych, uznamy jako arcydzieło rąk Stwórcy! Prawdziwy anatom, jak i prawdziwy astronom — nie może być materjalistą, ateuszem, bo obaj dotykają dzieł Boga, podziwiają Jego wielkość, zarówno w wielkich, jak i maluczkich rzeczach...

Badając nasz organizm, znajdujemy w nim przecudną harmonję, symetryczność tak zdumiewającą, że— że jeśli weźmiemy naprzykład kości — można stosunki pomiędzy ich wagą, długością i powierzchnią wyrazić w najdokładniejszych proporcjach liczbowych. Stosunki, takie co do wagi, zachodzące pomiędzy różnemi kośćmi szkieletu, wyświecił niedawno p. d e L u c a w rozprawie p. n. B a d a n i a n a d s t o s u n k i e m z a c h o d z ą c y m m i ę d z y w a g ą r ó ż n y c h k o ś c i s z k i e l e t u l u d z k i e g o. Podajemy naszym czytelnikom niektóre wnioski, dające się wyprowadzić z licznych jego spostrzeżeń nad ciężarem różnych kości, nie podając wszakże wypadków liczebnych:

„Kości prawéj strony ciała ludzkiego są cięższe od kości strony lewéj; toż samo prawo rozciąga się i do kości głowy. Kości leżące nad i pod pępkiem są równe co do wagi.— Średnia waga kości ręki jest $\frac{1}{5}$ częścią wagi całego ramienia: tenże sam zachodzi stosunek pod względem długości. Całkowita waga kości ręki da się podzielić na 5 części równych, z których jedną wyobraża napięstek (c a r p u s), dwie—dłoń (m e t a c a r p u s), i dwie— palce. Pierwszy członek palca stanowi dwie trzecie wagi całego palca, dwa zaś inne wynoszą część trzecią pozostałą. Kości ręki ważą połowę tego co kości nogi. — W nodze kości stępu (t a r s u s) ważą dwa razy tyle co kości stopy (m e t a t a r s u s). Palce zostają w tym samym stosunku co palce ręki. Też same stosunki znajdują się i u zwierząt, co nadzwyczaj jest rzeczą ważną przy paleontologicznych badaniach i t. d.

Przegląd niniejszy zakończym sprawozdaniem o stanie kobiety — mianowicie pod względem oświaty — w Indjach Wschodnich, które wyjmujemy z ciekawego raportu indyjskiéj żeńskiéj normalnéj szkoły.

Rząd angielski, a mianowicie niektóre towarzystwa, których celem szerzenie oświaty, zwróciły od niejakiegoś czasu uwagę na opłakany stan kobiét w Indjach Wschodnich. Istotnie, nic niemasz smutniejszego nad stan kobiét indyjskich. Posłuchajmy co mówi o tém jeden missjonarz: „W Indjach Wschodnich, powiada, nikt się nie ucieszy z narodzenia dziewczynki,— gruba ciemnota otacza jéj dzieciństwo,— staje się niewolnicą wychodząc za mąż,— zostawszy wdową przeklina swój los i musi umierać na stosie, od nikogo nie żałowana.“ Tak smutne określenie stanu kobiét stosuje się do całéj żeńskiéj ludności na obszernym półwyspie indyjskim, wynoszącéj od 80 do 90 miljonów. Co się tyczy kobiét wyższéj klassy, dodać jeszcze należy, iż się znajdują one w zupełném zamknięciu; Z e n a n a, czyli mieszkanie kobiéce w domu Indusa, jest to rodzaj więzienia, w którém kobiéty pod srogim dozorem są zamknięte. Możecie kształcić moich synów, powiada Indus, głowa rodziny, możecie dlań odkrywać skarby wszechwiedzy, lecz niepowinniście się zbliżać do moich córek, jakkolwiek szlachetnemi byłyby wasze zamiary; ich ciemnota i zamknięcie są koniecznie potrzebne dla mojéj rodziny,— a to dla mnie ważniejszą jest rzeczą aniżeli jakakolwiek bądź oświata.“

Przed kilką laty pewna światła Angielka otrzymała od znajomego Indusa pozwolenie zwiedzenia jego z e n a n y. Indjanki z wielkiém zadziwieniem poglądały na nią i czyniły zapytania, których by nie uczynił mniéj więcéj pojętny sześcioletni chłopak. Między innemi prosiły ją o opisanie europejskiego mężczyzny, jego ubioru, powierzchowności, manier i t. d. Jakbyśmy chciały widzieć go! zawołały jednogłośnie, gdy się opis skończył. Ponieważ Angielka była zamężną, bardzo więc łatwo zadowolić mogła ich żądanie. „Nigdy tego nie zapomnimy, mówiły biedne pokutnice; na całe życie dostarczyłaś nam pani materjału do rozmowy.“

Lecz oto inny fakt, trochę późniejszy.

„Udałam się, pisze pewna dama, z żoną ajenta generał-gubernatora z wizytą do Rani (krolowéj). Zastałyśmy ją siedzącą pośród wązkiéj, ciemnéj izby, na srebrném krześle; z pięćdziesiąt dziewcząt niewolnic ją otaczało. Zdawała się zniechęconą do wszystkiego, i gdym zapytała w czém znajduje największe upodobanie?— W niczém, odpowiedziała z bezmyślnym wyrazem twarzy.— Zapewnie czytasz pani lub cokolwiek piszesz?— Czytają i piszą za mnie inni, za to im się płaci.— Nie nudnoż pani?— O nie, palę fajkę, śpię, jem, niżę paciórki i splatam włosy.“

Taki jest stan kobiéty najwyższéj klassy w Indjach, że już nie wspomnimy o powinności wdów umierania na stosie po zgonie mężów swoich.

Potrzeba oświaty kobiécéj dała się uczuć nawet krajowcom — przynajmniéj światlejszym. W tym celu wielu z nich jęło zakładać żeńskie szkoły; męzkie bowiem istnieją od dawna, a nawet odpowiadają potrzebom kraju. Tak np. w 1856 r. pewien uczony bramin założył w okręgu Agra aż 200 szkół, do których codzień uczęszczało do 3,800 dziewcząt, z najznakomitszych rodzin;— z téj liczby dziesiąta część miała więcéj dwudziestu lat wieku. Wybuchłe powstanie pomięszało plany bramina, który zapewnie po zupełném uspokojeniu kraju nie zaniedba wrócić do swego przedsięwzięcia z nową energją.

Dla przysposobienia nauczycielek, których potrzeba nagląco dała się uczuć, kilka dam przybyłych z Anglji założyło roku 1852 w Kalkucie normalną szkołę. Wychowanki tego zakładu, po ukończeniu w nim nauk, zajmują się dawaniem lekcij w z e n a n a c h, albo zostają nauczycielkami w założonych przez missjonarzy żeńskich szkołach.

Sprawozdanie przeszłoroczne okazuje, że normalna szkoła czyni wielkie postępy. Ilość życzących wstąpić do niéj tak była wielką, że komitet Kalkucki wielu musiał odmówić.

Z innego dziennika (T h e E d u c a t i o n a l T i m e s) wypisujemy tu niektóre szczegóły o ogólnéj oświacie w Indjach Wschodnich. Jeżeli mamy mu wierzyć, w Indjach znajduje się 30,000,000 dzieci! Z nich 100,000 otrzymuje wychowanie za pośrednictwem missjonarzy, i 127,513 — za pośrednictwem rządu. Tak zwane k o ś c i e l n e s t o w a r z y s z e n i e m i s s j o n a r z y utrzymuje więcéj 780 szkół, w których się znajduje 12 nauczycieli europejczyków, 846 krajowców i około 27,000 uczących się. L o n d y ń s k i e s t o w a r z y s z e n i e m i s s j o n a r z y ma 319 szkół, a w nich 589 nauczycieli i około 15,000 uczniów. S t o w a r z y s z e n i e W e s l e y a ń s k i e utrzymuje 53 szkoły, w których się znajduje 100 nauczycieli i około 3,000 uczniów. Wolny kościół szkocki ma uczących się w swych szkołach 9,132, Baptyści—2,500. Liczba zaś kollegjów i szkół utrzymywanych przez rząd jest następująca: w Bengalu 281 z 14,498 uczniów; w Madrasie 142 z 8,593; w Bombay 610 z 25,187; w Pundżab, nie licząc w to Delhi 150 nauczycieli i 8,301 uczniów i t. d.

W ogóle smutne: „n i e p o s t ą p i s z d a l é j“— które od tylu wieków wisiało nad spruchniałą cywilizacją indyjską, dzięki ożywczym promieniom prawdziwéj oświaty, poczyna blednieć i niknąć, dopóki zupełnie się nie zetrze, na chwałę ludzkości i dziewiętnastego wieku.

Listy
Z GUBERNJI OŁONECKIEJ.
I.

(Dalszy ciąg ob. N. 140).

Przy samém wyjściu rzeki Świr z jeziora Onegi, leży wieś (село, погость), w rodzaju naszych miasteczek, Woznieseńie. Jest to główna przystań statków kupieckich, przybywających z najodleglejszych stron Rossji przez kanał Marjiński, o którym poźniéj kilka słów powiemy. Po godzinnym odpoczynku i wzięciu na dłuższą drogę drzewa, wpłynęliśmy na jezioro. Onega po Ładodze zajmuje pierwsze miejsce w rzędzie jezior europejskich. Ma ono 30 mil długości a 18 szerokości i zajmuje przestrzeń 200 mil kwadratowych. W obu tych jeziorach zachodnie brzegi stanowią granicę fińskiéj natury, pokryte są granitem i skałami, głębokość wody dochodzi tam 140 sążni; wtenczas kiedy wschodnie brzegi są płaskie, błotniste a woda napełniona mieliznami. Żegluga po Onedze połączona jest z niebezpieczeństwem, z powodu skał podwodnych, zwanych przez miejscowych mieszkańców l u d, i częstych burz, tak że na 200 dni, licząc od połowy maja do pierwszego grudnia, w których odbywa się żegluga, połowa z nich wypada burzliwych. Najpomyślniejszy czas dla pływania jest od początku czerwca do połowy lipca. Statek nasz trzymał się prawie wciąż zachodniego brzegu, tak, że rzadko go z oczu traciliśmy, a po drodze widzieliśmy znaki ostrzegające o owych podwodnych szkopułach.

15 lipca, koło 6-éj godziny po południu postrzegliśmy zdala bielejące mury Petrozawodzka. W parę godzin już byliśmy u przystani, która o parę set kroków od brzegu zbudowana dla przybijających statków, mająca latarnię morską o dwóch refraktorach, zapełniona już była ciekawą publicznością Petrozawodzką, szukającą jedynych wrażeń i rozrywek w przyglądaniu się dwa razy w tygodniu przychodzącym z Petersburga parowcom.

Petrozawodzk niemile na nowoprzybyłym wywiera wrażenie, tak jak widok automatu któremu sztuka nadała kształty, ruchy nawet, ale niemogła dać życia, ciepła duszy. Czujesz, że tu ludzie mieszkają z musu lub dla interesu, a niech tylko one ustąpią, ludność zniknie i miejsce znów dzikiém i bezludném zostanie, jakiem go natura stworzyła.

Piotr I, oglądając zakłady górnicze w Saksonji, powziął myśl utworzenia téj gałęzi przemysłu we własném państwie. Jakoż osobiście zwiedziwszy kraj Ołonecki, postrzegł, że nietylko góry, lecz jeziora i błota w nim obfitują w rudę żelaza i miedzi. W roku więc 1701 założył, przy ujściu do jeziora Onegi rzeki Łososinki, ludwisarnię, którą nazwał zakładem Piotrowskim (Петровскій заводъ). Katarzyna II znajdującą się przy zakładzie słobodę w r. 1777 nazwała miastem Petrozawodzkiem a w pięć lat potém rozkazała przenieść do niego władze obwodowe z miasta Ołonecka. Cesarz Paweł I skasował gubernję Ołonecką, która znowu przywróconą była w r. 1802 i Petrozawodzk został odtąd miastem gubernjalném. Miasto to dziś liczy około 10,300 mieszkańców płci obojéj i 870 domów, z których 32 murowane, prócz tego 8 cerkwi i dom kupiecki z magazynami (гостинный дворъ). Ulice niebrukowane, ale z powodu wyniosłego położenia i twardości gruntu, błota nigdy niema.

Położenie jeograficzne Petrozawodzka, daleko ku północy posunięte (61° 47' półn. szerok. i 52° 4' dług.), otoczone jeziorami i błotami, czyni klimat w ogóle chłodnym, surowym i wilgotnym. Silne wiatry i częste nagłe zmiany temperatury są główną własnością tutejszego klimatu. Wiosna zaczyna się w końcu kwietnia, lecz śnieg po lasach zostaje do połowy maja, a mrozy wiosenne trwają jeszcze w maju. W końcu tego miesiąca nagle zaczyna się lato i czasem upały dochodzą do 22° w cieniu, a na słońcu do 35°. W czerwcu wciąż ciche i jasne noce. Słońce wtenczas wschodzi o 3 godzinie a zachodzi o 11-éj. We wrześniu zaczynają się ranne mrozy a w październiku a najdaléj w listopadzie staje zima, mrozy dochodzą do 30°, następują długie noce, tak że w grudniu światło bywa tylko od 10 rano do 2 godziny po południu.

Główną ozdobą Petrozawodzka są gmachy rządowe, w liczbie ich pierwsze miejsce zajmuje Aleksandrowska fabryka żelazna i dział, urządzona w r. 1774 blizko tego miejsca, gdzie był zakład zbudowany przez Piotra I, a który po jego śmierci zamknięty, dziś stoi w ruinach. Fabryka ta głównie zajęta wyrabianiem żela-

za i odlewaniem dział i kul dla artyllerji a także rozmaitemi wyrobami na prywatne zamówienia lub dla wyprzedaży w Petersburgu. Rocznie zakład wyrabia 100,000 pudów dział, 300,000 pudów kul i do 40,000 pudów innych żelaznych wyrobów. Większa część sztachet i mostów żelaznych w Petersburgu z tego zakładu wyszła. Fabryka wyrabia także ogromną ilość naczyń i wag czuhunnych.

Drugą największą budową w Petrozawodzku jest gmach rządowy o dwóch skrzydłach, przeznaczony na mieszkanie dla gubernatora, na szlacheckie zebranie i gubernjalne juryzdykcje. Dzięki troskliwości byłych gubernatorów, Powało-Szwykowskiego, Murawjewa i Wołkowa, gmach ten doprowadzony do wytworności i wspaniałości, która nawet, mówiąc prawdę, razi obok ubogich drewnianych domków obywateli miasta. Sale, szczególniéj zebrania szlacheckiego, uderzają okazałością, a zważywszy, że tylko w dwóch powiatach (Łodejnopolskim i Wytiegorskim) znajdują się majątki obywatelskie, w innych zaś prawie niema szlachty, a ogólna liczba włościan obywatelskich w gubernji, podług ostatniéj rewizji, wynosiła 5,500 dusz mężkich, mimo woli przychodzi pytanie: na co ten zbytek? Właściwiéj byłoby nazwać ten lokal resursą lub klubem, bo przeznaczony więcéj na zabawy miejskiéj publiczności, złożonéj wyłącznie z urzędników cywilnych i wojskowych. Przy tych wspaniałych salach, gubernator Murawjew zaczął urządzać dawno zarzuconą publiczną gubernjalną bibljotekę; ale na nieszczęście (jak głosi urzędowe sprawozdanie), w braku środków i współczucia miejscowéj publiczności, musiała ona zostać w dawnym stanie. Nie tylko o ten pokarm duchowy, ale i o codzienny chleb powszedni, tak niezbędny dla ludzi myślących—o pisma perjodyczne i gazety, zebranie szlacheckie niewiększą okazało troskliwość. Członkowie jakoś dostateczną karmię znajdują w owych książeczkach o 52 kartach, co rozkładane na zielonych stolikach, tak doskonale codzień przez kilka godzin mogą umysł zajmować. O gustach niema dysputy!...

Z dalszych rządowych budowli odznaczają się należące do zarządu górniczego a także gimnazjum i więzienie. Z domów stanowiących prywatną własność 8 jest tylko murowanych, reszta zaś z drzewa, o jednem i dwóch piętrach, nieodznaczają się pięknością architektury.

Jedynem miejscem przechadzek towarzystwa Petrozawodzkiego jest ogród publiczny, na samym brzegu jeziora, przy ujściu rzeki Łososinki, przez Piotra I urządzony i składający się wyłącznie z brzozowych alei. Obszerna altana służy do zabawy i tańców w czasie lata, a galerja nad altaną daje prześliczny widok na jezioro.

Mieliśmy zręczność przypatrzyć się tutejszemu towarzystwu, które w pewne dni w tym ogrodzie się zbiera. Ogólna cecha miasta odbija się i na takich zebraniach: brak życia, coś wymuszonego, zimnego. Damy urzędniczki i kupcowe siedzące na około sali i na balkonie zdaje się, że zebrały się, aby pokazać i obejrzeć wzajem swe stroje, a kawalerowie, jakby przez grzeczność tylko dla dam lub muzyki, długo wzywającéj do tańca, przystępowali do odbycia téj formy zabawy.

Ludność miasta składa się głównie z urzędników cywilnych i zarządu górniczego, z kupców, których handel ogranicza się jedynie zaopatrzeniem miasta w potrzebne artykuły, i klassy robotników pracujących w zakładach rządowych, a także garnizonu wojska. To też zwyczajnego ruchu cechującego miasta większe i przemysłowe tu niema. W dni nawet piękne, letnie, ulice puste i martwe, niekiedy tylko przesunie się postać biuralisty śpieszącego do obowiązku, tylko dorożka inżynjera górniczego przemknie po ulicy i znowu cisza grobowa.

Nietylko w Petrozawodzku, lecz w całéj gubernji, klassa wyższa, intelligencyjna, składa się z urzędników i bardzo małéj liczby szlachty obywateli, jak to wyżéj wspomnieliśmy. Urzędnicy, zwabieni tutaj czasowemi korzyściami, jakie rząd przeznacza, po upływie zakreślonego terminu obowiązkowéj służby, wynoszą się stąd, szukając dogodniejszych miejsc. Nieludność gubernji, brak handlu, drożyzna potrzeb życia, przyczyniają się do téj ciągłéj emigracji, a rząd dla zajęcia wakujących miejsc musi werbować nowych kandydatów z gubernij wewnętrznych i zachodnich prowincij państwa, na co znaczne summy wciąż wykłada.

Nim powiemy o właściwie miejscowéj ludności ten kraj zamieszkującéj, przebieżmy pierwiéj pokrótce jego przeszłość, która rzuci światło na różnoplemienność mieszkańców i objaśni rozwój ich materjalnego i moralnego bytu. Co odkładamy do następnego listu.

(D. c. n.)

ROZMAITOŚCI.

— Ernest Renan otrzymał od Króla Wiktora-Emmanuela order ś-go Maurycego i Łazarza.

— Lekarze John i Cerr przysłali z Chin bardzo ciekawe szczegóły o statnie medycyny i dobroczynności w Chinach. Medycyna chińska ma swoją historję. Pierwszą szkołę lekarską założył w drugiem stuleciu ery naszéj Ching-chang-king. Szkoła ta przepisuje bardzo silne środki na każdą chorobę, lekarstwa dają się funtami. Po upływie tysiąca lat Lo-sz u-czau wprowadził leczenie gorzkiemi i chłodzącemi środkami, w końcu w XIII wieku Chau-tau-ki leczył osłabiającemi i uspakajającemi lekarstwami. Chińczycy posiadają tysiące tomów literatury lekarskiéj; najgłówniejsze dzieło traktujące o skutkach lekarstw składa się z 40 tomów i zawiera w sobie 756 utworów. Szkół medycznych wyłącznie niema w Chinach; pragnący zająć się praktyką lekarską, pracują przy prywatnych nauczycielach i czytają książki lekarskie. Kolegjum cesarskie medyczne, troszczy się nie o wykładanie medycyny, lecz o leczenie rodziny cesarskiéj i o wydanie książek lekarskich. Liczba lekarzy, stosownie do ludności, tak jest wielką jak w Europie i Ameryce. Oprócz tych, którzy uczyli się i czytali księgi, wiele jest nieuczonych, ponieważ każdy może zajmować się leczeniem. Jednakże dziś panująca dynastja wydała srogie prawa przeciwko błędnemu leczeniu. Lekarz, który daje lekarstwo, lub kole igłą niezgodnie z prawidłem nauki, i tém choćby bez złych zamiarów, odbiera życie choremu, pozbawionym zostaje nazawsze praw zajmowania się praktyką; jeżeli zaś dowiedzionem mu będzie, że naumyślnie uchylił się od prawideł nauki, jedynie tylko dla tego, ażeby przedłużyć leczenie i otrzymać więcéj pieniędzy od chorego, wówczas pieniądze te uważają się za skradzione i lekarza karzą śmiercią. Zadziwiającą jest nieznajomość anatomji w Chinach; tameczni lekarze nie korzystali nawet z badań, które mogli czynić nad zabitemi wołami. Według ich pojęć, kanał oddechowy idzie pierwiéj do serca, potém do płuc. Serce kommunikuje się z wątrobą za pomocą trąbki i t. d. Przed 2,000 lat Chińczycy wiedzieli już, że puls bije skutkiem cyrkulacji krwi, lecz o kierunku prądu krwi, jak również o przypływie i odpływie krwi z serca niemają najmniejszego wyobrażenia. Lekarze chińscy lekceważą lekarzów europejskich dla tego, że ci tylko u jednéj ręki dotykają się pulsu, wówczas gdy oni dotykają się w trzech miejscach na obu rękach... Używają 442 gatunków rozmaitych lekarstw, a mianowicie 314 roślin, 50 z królestwa kopalnego i 78 ze zwierzęcego. Używają łap niedźwiedzich i małpich, tygrysie nogi, raki, jaszczurki, części ciała końskie, psie, świnie. Lekarstwo od bólu zębów im jest droższe, tém skuteczniejsze być musi. Lekarze nadzwyczaj tam są szanowani. Lekarz używający dobréj opinji nazywa się „ręką ojczyzny“. Handel lekarstwami obszerny jest i korzystny. Chińczycy nie znają wcale chirurgji, nie mają żadnych instrumentów i nieumieją nawet nastawić wywichnięcia. Zęby wyrywają wówczas tylko, kiedy te siedzą tak słabo, że je można wyrwać palcami. Akuszerją zajmują się tylko stare kobiety lecz i te nie robią żadnych operacij. Europejczycy założyli w wielu miejscach w Chinach szpitale i ambulatoryjne kliniki dla chorych Chińczyków, i w nich wykładają im medycynę europejską. Wyrzynanie narośli, amputacje i zdjęcie katarakty z początku nadzwyczaj dziwiły Chińczyków. Janson między rokiem 1805 i 1832 pierwszy wprowadził do Chin szczepienie ospy, potem College, lekarz wschodnio indyjski, założył szpital w Makao. W r. 1828, było w nim 4,000 chorych, lecz wkrótce zakład ten został zamknięty. W r. 1835 lekarz amerykański Pauler założył w Kantonie szpital naprzód dla chorych na oczy, a potém dla chorych w ogóle, lecz wojna z Angiją przeszkodziła temu przedsięwzięciu a w r. 1855 skonfiskowano ten szpital na własność cesarza chińskiego. W Chinach istnieją też zakłady dobroczynności po części rządowe, poczęści prywatnych towarzystw. W każdem większem mieście są podobne zakłady. Na ich utrzymanie rząd wydaje 8,000,000 fran: lecz biorąc na uwagę taniość życia w Chinach, summa ta równa się 100 miljonom we Francji. Zakłady te wspierają biednych, starych uczonych, wdowy, sieroty, kalekich, chorych. Oprócz tego w wielkich miastach są ochronki i szpitale dla wdów i zakłady naukowe, które utrzymują mandaryni, ze składek i pomocy towarzystw dobroczynnych. Są też zakłady, w których biednych leczą darmo. W Kantonie zakład podobny dał w przeciągu trzech miesięcy pomoc lekarską 13,000 chorych, 29 lekarzy w ciągu roku należało do zakładu tego i brało pensji koło 1,000 talarów. Prawo zabrania lekarzom brać pieniądze od biednych. W Shanghai jest towarzystwo pomocy tonącym, bardzo dobrze uorganizowane. Oprócz tego jest tam towarzystwo grzebania biednych i towarzystwo dostarczające wody w czasie pożaru. W Kantonie istnieje przytułek dla 2,009 ślepych i zakład dla szczepienia ospy.

— Stenografja. Kiedy tyle nowych wynalazków doskonali się i upowszechnia pomiędzy nami, stenografja, sztuka znana już starożytnym, odznaczająca się równą prostotą swych zasad, jak użytecznością ich zastosowania, pozostawała dotąd nierozwiniętą. Czyżby dla tego, iż należy do najdawniejszych dzieł dowcipu, miała być skazaną, ażeby zaledwie tlało jéj życie, ażeby ledwie szczupłą garstkę mogła liczyć zwolenników? Wiadomo nam, że już Ksenofont za pomocą systematu skróceń spisywał słowa z mądrych ust Sokratesa płynące. Mowy Cycerona, jeżeli doszły do nas, to tylko dzięki jednemu z jego wyzwoleńców Tironowi, który skróconym sposobem pisania chwytał w lot improwizacje wielkiego krasomówcy. Cesarze rzymscy opiekowali się stenografją; nauczano jéj w Rzymie, i sekretarze Tytusa wyścigali się przed nim o lepszą w szybkości pisania. Wreszcie za pomocą systematu stenograficznego, notarjusze kościelni ustanowieni przez świętego Klemensa, spisywali akta męczenników. Wszelako, prócz kilku zaledwie rękopismów, przechowanych w cesarskiéj bibljotece w Paryżu, a pochodzących z piérwszych wieków ery chrześcijańskiéj, inne dokumenta stenograficzne z owego czasu nas niedoszły. W wiekach średnich, pośród ciemnoty moralnéj i, warchołu sił fizycznych w społeczeństwach sztuka stenograji przyszła była do zupełnego upadku. Dopiéro w czasach nowszych, wymagania instytucij politycznych w Anglji, sprowadziły odrodzenie się téj sztuki. W skutek potrzeby notowania w lot wyrazów mówców publicznych i mężów stanu, poczęły się tam ukazywać liczne dzieła o stenografji. We Francji, bakałarz teologji Jakób Cossard wydał w r. 1651 swoję metodę „pisania tak szybko jak się mówi.“ We trzydzieści lat potém, niejaki Romsey, Szkot rodem, dedykował Ludwikowi XIV dzieło o stenografji, które było tłómaczeniem pracy Anglika Sheltona. Ponieważ jednak metoda Cossarda była jeszcze ułomną, a użyte przezeń znaki niemiały dostatecznéj prostoty, stenografja niemogła od razu się rozwinąć i niebyła używaną do zapisywania sprawozdań piérwszych zgromadzeń prawodawczych we Francji. Tym sposobem znakomite mowy mężów, którzy tych zgromadzeń byli ozdobą, tylko w ułomkach do nas doszły. Kiedy następnie Anglik Samuel Taylor udoskonalił sztukę skróconego pisania przez uproszczenie znaków, jego systemat został w r. 1791 zastosowany do języka francuskiego i wydał praktyczne owoce. Ten systemat Taylora znalazł w Anglji jak największe poparcie; zarządzone podówczas wykłady kursu stenografji, powtarzają się aż dotąd z pożytkiem w uniwersytetach Wielkiéj Brytanji. We Francji przeciwnie, udoskonalona przez ludzi zdolnych, a rozumiejących całą jéj użyteczność, sztuka stenograficzna niemiała nigdy dostatecznéj liczby zwolenników praktycznych; widzieć to można było jeszcze w roku przeszłym, podczas posiedzeń senatu i ciała prawodawczego. Rzecz dziwna, że namacalny pożytek, jaki ze stenografji otrzymać może kształcąca się młodzież, adwokaci, literaci i wielu innych z piórem mających do czynienia, niezachęcił do przykładania się do niéj; że w wieku, w którym tak pilno chodzi o zyskanie na czasie, w którym wszystko szybko się robi i szybko biega, w którym nauka została służebnicą praktycznego zastosowania pod tylu wielorakiemi względami,—środek tak prosty, mający w pisaniu to samo znaczenie co para i elektryczność w przestrzeni, do tego stopnia jest zaniedbanym. Uderzony temi uwagami jeden z inspektorów szkół elementarnych we Francji, urzędnik uniwersytetu p. Gillet-Damitte, człowiek, dla którego rozmaite kwestje tyczące się wychowania młodzieży są od dawna przedmiotem pilnéj rozwagi, wpadł niedawno na sposób zachęcenia do nauki stenografji i uczynienia jéj powszechnie użyteczną za pomocą bardzo prostego a dowcipnego środka. Środkiem tym przezeń pomyślanym jest uczynienie rozmaitych kartonów używanych po szkołach, sądownictwach, zakładach handlowych i t. p. przydatnemi do nauki pisania stenograficznego, którego zasady do jak najprostszych elementów p. Gillet-Damitte zredukował. Wydawca jego p. Georges (31, rue Saint-Denis, à Paris), zamiast papieru pokrytego nic nieznaczącemi cackami, używa teraz do oklejania okładek kajetów szkolnych, konotatników i t. p., papieru zadrukowanego tablicami stenograficznemi. Łatwo stąd wyrozumieć, jak pomysł p. Gillet-Damitte jest szczęśliwym i zręcznym, a godnym naśladowania. Mając przed oczyma w każdéj chwili taką tablicę stenograficzną, uczeń, podróżnik, handlarz, literat, kto bądź wreszcie, mimowoli oswoi się pomału ze znakami stenograficznemi, ręka szybko się wdroży do ich pisania i skończy się na nabyciu nauki bez żadnego wysiłku. Dzięki tym zaletom niezaprzeczonym, kartony, o których mowa, a którym nadano nazwę „Prawdziwych Stenografów“ (Vrais Sténographes), otrzymały piérwszeństwo na wystawie w Nantes. Upowszechnienie tą drogą stenografji zdaje się być niewątpliwém, i powtarzamy raz jeszcze, godném jest naśladowania.

KURSA GIEŁDOWE.

PETERSBURG, 6 (18) grudnia.	
Sześcioprocentowe ross. srebr., (żąd.)	106 1/2, %
Pięcioprocentowe 1-éj pożyczki	„
„ 2-éj „	„
„ 3-éj „	„
„ 4-éj „	„
„ 5-éj „	91 3/4.
„ 6-éj „	102.
„ 7-éj „	96 3/4, 1/2.
Czteroprocentowe 1-éj, 2-éj, 3 éj i 4-éj poż.	88.
„ 5-éj poż.	88.
Pięcioproc. bilety banku państwa	95, 95 1/8.
Akcje Głównego Tow. kolei żelaz.	111, 111 3/4.
Obligacje 4 1/2 proc. tegoż Tow.	85, 84 1/2.
Akcje ryzko-dynab. kolei żelaz.	92 1/2.
Weksle (na 3 mies.): na Londyn	34 3/16, 1/32.
— — na Amsterdam	167 3/4, 168 c.
— — na Hamburg	30 3/16, 5/16 sz. b.
— — na Paryż	357 1/2, 360 c.
Discouto	9 1/2—10%.
Półimperjały	5 r. 65—70 k.
WARSZAWA, 18 (6 grudnia.	
Listy zastawne oprócz kuponu	13 r. 92 k.
Obligi skarbowe — (żąd.) —	80— 14 1/2—
Akcje Główn. Tow. kolei żel. (żąd.)	„ — „ —
Akcje spółki żeglugi parowéj	„ — „ —
Obligacje tejże spółki	„ — „ —
Akcje drogi żel. warsz.-bydgoskiéj	80— „ —
— — warsz.-wiedeńskiéj. (ż.)	70— 50 —
Weksle: na Berlin (2 mies.) za 100 tal.	104— 95 —
— na Hamburg (2 m.) za 300 m.	159— „ —
— na Paryż (2 mies.) za 300 fr.	83— 40 —
— na Wiedeń (2 mies.) za 150 złr.	103— 80 —
— na Londyn (2 mies.) za 1 fst.	7— „ —
— na Petersburg (1 m.) za 100 r.	„ — „ —
— na Moskwę (1 mies.) za 100 r.	„ — „ —
BERLIN, 17 (5) grudnia.	
Rossyjskie 5-procentowe 5-éj poż.	81 3/8 %
— — 6-éj poż.	91 1/4.
Polskie obligacje skarbowe oprócz kup.	70 3/4.
— listy zastawne	79 3/4.
— bilety banku polsk.	85 1/2.
Weksle: na Petersburg (3 tyg.) za 100 r.	94 t.
— na Warszawę (krótki term.) za 90 r.	85 3/8 tal.
HAMBURG, 17 (5) grudnia.	
Rossyjskie 5-proc. 5-éj pożyczki.	77 3/4 %.
— — 6-éj pożyczki	87 1/2 %.
— — 7-éj pożyczki	86 % b.
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r.	„ sz. b.
AMSTERDAM, 17 (5) grudnia.	
Rossyjskie pięcioproc. 5-éj pożyczki.	77 1/4 %
— — 6-éj p.	87 3/8 c.
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r.	„ c.
LONDYN, 10 (5) grudnia.	
3-procentowe ang. konsolidy.	91 %.
Rossyjskie 5-proc. 2-éj poż.	90.
— — 7-éj poż.	87 1/2.
Weksle na Petersburg (3 mies.)	32, 31 3/4, p.
PARYŻ 17 (5) grudnia.	
Renta 3-proc. (prócz kup.)	66, 20%
Akcje kredytu ruchomego.	1027.
Akcje Główn. Tow. kol. żel.	408, 75.
Weksle na Petersburg za 1 r. (3 m.)	„ c.

ОБЪЯВЛЕНІЯ.

По Высочайшему ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА повѣленію изданъ въ семъ году Почтовый Дорожникъ Россійской Имперіи съ номерною и двумя географическими почтовыми картами: Европейской и Азіятской Россіи.

Виленская губернская почтовая контора, получивъ при циркулярномъ предписаніи почтоваго департамента, достаточное число экземпляровъ Дорожника и географическихъ картъ для продажи, доводитъ до свѣдѣнія, что цѣна этому изданію слѣдующая: за Дорожникъ съ номерною картою 3 рубля, карта Европейской Россіи 5 рублей, Азіятской 2 рубля и за пересылку и укопорку 50 копѣекъ. Переплетенный Дорожникъ и карты, наклеенныя на холстъ въ футлярахъ или на скалкахъ, слѣдуетъ выписывать изъ почтоваго департамента, прилагая за переплетъ, укопорку и пересылку, сверхъ означенной цѣны за изданіе, 10 рублей.

На географическихъ картахъ, сверхъ шоссейныхъ и обыкновенныхъ почтовыхъ дорогъ, показаны желѣзныя дороги а также линіи существующихъ телеграфныхъ сообщеній.

Всѣ присутственныя мѣста и должностныя лица, которыя производятъ отправленія на почтовыхъ лошадяхъ, на счетъ казны, и повѣряютъ производимыя на прогоны издержки, на основаніи 494 ст. III т. св. гражд. зак. (изд. 1857 года) изъясненной въ указѣ правительствующаго сената 11 іюля сего года, должны пріобрѣтать Дорожникъ и карты полнымъ изданіемъ.

Почтмейстеръ Баронъ *Росиліонъ*. 1.

Огъ Виленской дирекціи училищъ симъ объявляется, что 13 декабря сего года въ совѣтѣ Виленской гимназіи будутъ производиться торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на поставку въ теченіе 1864 года для воспитанниковъ конвикта, для бѣдныхъ при Виленской гимназіи, съѣстныхъ припасовъ, одежды и обуви; почему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ благоволятъ явиться въ совѣтъ гимназіи съ надлежащими залогами. 3 декабря 1863 г.

Директоръ В. *Малиновскій*.
Бухгалтеръ *Чеховичъ*. 1—590

Контора Виленскаго госпиталя Савичъ объявляетъ, что 11 декабря сего года будутъ производиться въ ней торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на доставку въ 1864 году для аптеки сего госпиталя медикаментовъ и прочихъ припасовъ, входящихъ въ составъ лекарствъ; почему желающіе участвовать въ оныхъ благоволятъ явиться въ контору на означенное число, съ достаточными залогами. Декабря 5 дня 1863 года.

Старшій врачъ Лаховичъ. 1—589

Нижеподписавшійся начальникъ IV отдѣленія Ст. Петербурго-Варшавской желѣзной дороги, доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что 19 декабря, въ 12 часовъ утра, въ канцеляріи IV отдѣленія, въ пассажирскомъ зданіи Варшавской станціи, на Прагѣ, назначаются торги, по запечатаннымъ конвертамъ на постройку 3-хъ жилыхъ домовъ на станціи Лапы.

Подробныя кондиціи этой постройки, планъ и смѣта могутъ быть разсмотрѣны ежедневно съ 10 часовъ утра до 4-хъ по полудни въ Бѣлостокѣ въ канцеляріи 1-й дистанціи, и въ Варшавѣ въ канцеляріи начальника IV отдѣленія.

Залогъ для подряда опредѣленъ въ тысячу семь сотъ пятьдесятъ рубей сер.

Объявленія, при которыхъ не будутъ приложены залоги не могутъ быть приняты во вниманіе.

Выборъ изъ числа представленныхъ къ торгамъ объявленій зависитъ отъ совѣта управленія главнаго общества Россійскихъ желѣзныхъ дорогъ, имѣющаго законное мѣстопребываніе въ Ст. Петербургѣ.

Инженеръ капитанъ Слободзинскій.

OGŁOSZENIA.

Z Najwyższego CESARZA JEGO MOŚCI rozkazu wydany został w tym roku pocztowy dróżnik Cesarstwa rossyjskiego z mapą liczbową i dwiema kartami Europejskiéj i Azjatyckiéj Rossji. Wileński gubernjalny kantor pocztowy, otrzymawszy przy okolniku departamentu pocztowego dostateczną ilość egzemplarzy dróżnika i kart geograficznych, na sprzedaż, zawiadamia niniejszém, że ceny tych wydań są następujące: za dróżnik z liczbową mappą 3 rub. za kartę Rossji Europejskiéj 5 rub., Azjatyckiéj 2 rub., i za przesyłkę z upakowaniem 50 kop. Dróżniki oprawne i mappy podklejone płótnem w futerałach lub na wałkach, należy wypisywać wprost z Departamentu pocztowego, załączając za oprawę, upakowanie i przesyłkę, oprócz ceny wyżéj oznaczonéj, za całe wydanie 10 rub. sr. Na mappach geograficznych oprócz szosowych i zwyczajnych gościńców pocztowych, oznaczone są koleje żelazne, i również linje istniejących kommunikacij telegraficznych.

Wszystkie urzędy i urzędnicy, którzy expedjują posyłki pocztą na rachunek rządu i sprawdzają wydatki na prohony, na zasadzie 494 artykułu III T. Zb. pr. cyw. (wyd. 1857), wyłożonego w Ukazie Rządzącego Senatu 11 czerwca bież. roku, powinni nabywać mappy i dróżnik w całkowitém wydaniu.

Pocztmistrz gubernjalny
Baron Rossiljon.

Wileńska dyrekcja szkół ogłasza, iż w radzie gimnazjum wileńskieąo odbędzie się licytacja z prawnym we trzy dni przetargiem, na dostarczenie w ciągu 1864 roku dla wychowańców konwiktu dla biednych przy gimnazjum wileńskiém produktów, odzienia i obuwia; Interessowani raczą zgłosić się do rady gimnazjum z należytemi ewikcjami.

Dyrektor Malinowski.
Buchhalter Czechowicz. 1—590

Kantor wileńskiego szpitalu Sawicz ogłasza, iż 11 grudnia b. r., odbędzie się w nim licytacja z prawnym we trzy dni przetargiem, na dostarczenie w 1864 roku dla apteki tegoż szpitalu medykamentow i innych zapasów należących do składu lekarstw; przeto interessowani raczą zgłosić się do kantoru na termin wskazany z dostatecznemi ewikcjami. Dnia 5 grudnia 1863 r.

Starszy lekarz Lachowicz. 1—589

Niżéj podpisany naczelnik IV wydziału St. Petersbursko-Warszawskiéj drogi żelaznéj podaje do powszechnéj wiadomości, iż 19 grudnia o 12 godzinie z rana w biórze IV wydziału w gmachu passażerskim Warszawskiego banhofu na Pradze, odbędzie się licytacja przez deklaracje opieczętowane na zbudowanie 3 domów mieszkalnych na stacji Łapy.

Szczegółowe warunki téj budowli, plan i anszlag mogą być przejrzane codziennie od 10 godziny z rana do 4 po południu w Białymstoku w biórze 1-go dystansu; i w Warszawie w biórze naczelnika IV wydziału.

Ewikcja dla téj antreprizy ma być tysiąc siedmset pięćdziesiąt rubli sr.

Deklaracje, przy których niebędzie ewikcji, nie będą uwzględnione.

Wybór z liczby nadesłanych deklaracij zależy od rady zarządu głównego Towarzystwa Rossyjskich dróg żelaznych, którego prawne miejsce stałego zamieszkania jest w Petersburgu.

Kapitan inżynjerów Słobodziński.

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

Честь имѣю симъ извѣстить почтеннѣйшее дворянство и публику, что мой каталогъ семянъ и растеній N. 24 будетъ служить и на 1864 годъ. Вмѣстѣ съ тѣмъ прошу всякаго, не имѣющаго этого каталога, извѣстить меня, чтобъ я могъ сейчасъ же доставить его.

Прошу также моихъ долголѣтнихъ и благосклонныхъ заказчиковъ, чѣмъ скорѣе почтить меня своими порученіями, при которыхъ дѣлаю 10-процентную скидку съ каталога 1863 года N. 24. Вильно, 9 декабря 1863 г.

ФРИДРИХЪ ВЕБЕРЪ. 1—594

OGŁOSZENIE.

Niniejszem zawiadamiam szanownych obywateli i publiczności, że mój katalog roślin pod N. 24 ważnym jest i na rok 1864, proszę więc wszystkich, którzy go nie posiadają, zgłosić się do mnie ażebym go mógł przesłać.

Również upraszam tych, którzy od lat wielu obstalunkami swemi mój zakład zaszczycali, ażeby i nadal doń z zamówieniami udawali się, przyczém udzielać im będę 10% rabatu w porównaniu z cenami ogłoszonemi w katalogu pod N. 24 na rok 1863. Wilno 9 grudnia 1863 r.

FRYDERYK WEBER. 1—594

Дозволено Цензурою. 9 Декабря 1863 г. Вильно.

W Drukarni A. H. Kirkora.